

Aktualizacja
diagnozy społeczności lokalnej
rok 2023

Spis treści:

1. Wprowadzenie, czyli po co nam diagnoza?	3
1.1. Czym jest CIL i po co tworzy diagnozę?	4
1.2. Cele diagnozy	5
2. METODOLOGIA, czyli jak to zrobiliśmy?	6
2.1. Analiza danych zastanych	6
2.2. Metody	6
2.2.1 Swobodne wywiady w trakcie spacerów po osiedlu	6
2.2.2 Mapy mentalne	8
2.2.3 Obserwacja	9
3. Wnioski – charakterystyka osiedla, jego miejsc i sposobów ich postrzegania	9
3.1. Umowny podział między Dolnym (wschodnim) a Górnym (zachodnim) Łazarzem	10
3.2. Transformacje Dolnego Łazarza	15
3.2.1. Rynek Łazarski	17
3.2.2. Skwer Eki z Małeki	19
3.2.3. Obecne relacje z miejscem jako ślady przeszłości	21
4. Rekomendacje	23
5. Plany MCIL Łazanka w celu integracji i aktywizacji społeczności lokalnej 2024 i później:	28
Załączniki:	31

1. Wprowadzenie, czyli po co nam diagnoza?

“Aktualizacja diagnozy Łazarza 2023” jest corocznym dokumentem przygotowanym przez zespół Mobilnego Centrum Inicjatyw Lokalnych Łazanka prowadzonego przez stowarzyszenie Centrum Inicjatyw Międzykulturowych Horyzonty w ramach miejskiego programu CIL czyli Centrum Inicjatyw Lokalnych uruchomionego przez Gabinet Prezydenta Miasta Poznania w 2016 roku (Łazanka dołączyła w roku 2017).

Diagnoza według założeń programu prowadzona jest rokrocznie i pozwala na wyłonienie potrzeb dzielnicy w sposób najbliższy jej mieszkańcom i mieszkańcom, poprzez działania metodami Organizacji Społeczności Lokalnej. Pomaga też w wyciągnięciu wniosków oraz rekomendacji służącym adaptacji działań CILa.

Wierzymy, że regularne przyglądanie się rzeczywistości oraz jej analiza pozwala nam na dopasowanie naszych działań do aktualizujących się potrzeb społeczności lokalne oraz wprowadzenie elementu współuczestnictwa w programie działań, który oferujemy. Tegoroczna aktualizacja diagnozy będzie zawierać niektóre treści, które zostały już wcześniej zaprezentowane w zasadniczej diagnozie, czyli w poprzednich dostępnych sprawozdaniach.

Diagnoza 2018

http://www.2019.cimhoryzonty.org/2019/04/mapa-potrzeb-i-zasobow-osiedla-sw-lazarz-2018_3648.html

Diagnoza 2019

<https://cimhoryzonty.org/wp-content/uploads/2019/08/Diagnoza-spo%C5%82eczno%C5%99Bci-lokalnej-Dolnego-%C5%81azarza-2019.pdf>

Diagnoza 2020:

<https://drive.google.com/file/d/1FnEdJfeAiFzEpKv6DDIsTI1rQ02IKjny/view>

Diagnoza 2021:

https://drive.google.com/file/d/1DS0RRphToIAN8y1-cKM98oOZf6HE6J8w/view?usp=share_link

Diagnoza 2022: <https://cimhoryzonty.org/mcil-lazanka/diagnoza-2022/>

1.1. Czym jest CIL i po co tworzy diagnozę?

Jako edukatorzy zajmujemy się edukacją pozaformalną w jej rozumieniu środowiskowym, tj. „Edukacja środowiska, jako swoista działalność podejmowana wspólnie i z własnej inicjatywy przez podmioty wchodzące w skład środowiska, jest ukierunkowana na:

- poszerzanie poziomu wiedzy społeczności lokalnej z zakresu spraw dotyczących środowiska oraz procesu jego samorozwoju i modernizacji, wraz z kształtowaniem umiejętności niezbędnych w działaniach ukierunkowanych na rozwój;
- rozwiązywanie lokalnych problemów;
- optymalne zaspokajanie potrzeb zarówno dzieci i młodzieży, jak i osób dorosłych; ▪ kształtowanie postaw prospołecznych i obywatelskich.”¹

1.2. Cele diagnozy

Diagnoza społeczna to badanie społeczności lokalnej, która służy poznaniu jej potrzeb, oczekiwań oraz zasobów. Przeprowadzając diagnozę, należy pamiętać o tym, żeby docierać z nią do różnorodnych grup i sięgać do wiedzy i doświadczeń ludzi tworzących społeczność, lokalnych ekspertów, a także organizacji i instytucji z nią związanych.

Dzięki prowadzonej diagnozie staramy się dawać mieszkańcom i mieszkankom przestrzeń, gdzie mogą wyrazić swoją opinię dotyczącą pewnej kwestii lub potrzebę zmiany czegoś.

W pracy z mieszkańcami wykorzystuje się metodę pracy zwaną organizowaniem społeczności lokalnej (OSL). Celem OSL jest: wspieranie oraz wzmacnianie osób, rodzin, grup i społeczności lokalnych, poprzez pobudzanie ich potencjału i aktywności oraz ukierunkowywanie jej na rozwiązywanie problemów oraz rozwój.

Organizowanie społeczności lokalnej jest procesem długofalowym, nastawionym na rozwój lokalny poprzez trwałą zmianę rzeczywistości społecznej.

Diagnoza dostarcza informacji, które wspierają organizowanie aktywności mogących próbować na te wskazane potrzeby odpowiedzieć.

Niniejszy dokument przeznaczony jest dla użytku dla:

- Społeczności lokalnej, tj mieszkanek i mieszkańców osiedla Św. Łazarz, bywalców,

¹ Winiarski 2006, s. 36

przedsiębiorców, osób tutaj pracujących i chcących się osiedlić, pracować, działać w oparciu o diagnozę.

- Organizacji i instytucji planujących wydarzenia według potrzeb społeczności lokalnej.
- Urzędu Miasta Poznania koordynującego program CIL.
- Realizatorów CIL, w tym przede wszystkim MCIL Łazanka w celu zaplanowania działań w oparciu o diagnozę.
- Osób szukających informacji nt. Łazarza.

2. METODOLOGIA, czyli jak to zrobiliśmy?

2.1. Analiza danych zastanych

Wiedzę o Łazarzu czerpaliśmy do tej pory z informacji udostępnionych na różnych stronach internetowych, takich jak: miejskie portale: poznan.pl, badam.poznan.pl, lazarz.pl oraz najróżniejszych portale informacyjne, na których pojawiały się informacje dotyczące osiedla np. e.poznan.pl, jak i mediach społecznościowych, szczególnie Nieformalnej Grupy Łazarskiej oraz Rady Osiedla Św. Łazarz. W tym roku skupiliśmy się na metodach relacyjnych nie powielając analizy danych zastanych w internecie.

2.2. Metody

Wykorzystane narzędzia zostały dostosowane do wyznaczonych wcześniej obszarów badawczych diagnozy. Celem przeprowadzonych badań było przede wszystkim:

- 1) wskazanie głównych problemów mieszkańców osiedla Św. Łazarz, związanych zarówno z infrastrukturą osiedla, życiem społecznym, jak i codziennymi praktykami zamieszkiwania;
- 2) zrozumienie relacji mieszkańców z przestrzeniami ich życia codziennego, wychwycenie specyfiki przywiązania do konkretnych miejsc, sposobu identyfikacji z osiedlem i postrzegania jego tożsamości;
- 3) zrozumienie sposobu korzystania z przestrzeni publicznych oraz potrzeb z nimi związanych;
- 4) zrozumieć sposoby zaangażowania w życie społeczne osiedla oraz potrzeby społeczne mieszkańców.

Dobre narzędzia miały w relacyjny sposób zgłębić wymienione powyżej obszary badawcze, umożliwiając mieszkańcom poprowadzić narrację dotyczącą ich codziennego życia na osiedlu Św. Łazarz w sposób umiejscowiony i usytuowany. Z tego

powodu, główną metodą badawczą stały się swobodne wywiady prowadzone w trakcie spacerów w przestrzeniach osiedla. Metodami pomocniczymi, związanymi z prowadzoną działalnością animacyjną, były mapy mentalne oraz obserwacja prowadzona w trakcie wydarzeń kulturalnych na osiedlu.

2.2.1 Swobodne wywiady w trakcie spacerów po osiedlu

Główną metodą badawczą w prowadzonej diagnozie były swobodne wywiady w trakcie spacerów po osiedlu. Mieszkańcy i mieszkanki Łazarza proszeni byli o oprowadzenie po okolicy. Przy każdej z prowadzonych rozmów, trasa spaceru dostosowana do osoby oprowadzającej—mieszkańca i mieszkanki byli proszeni o indywidualny wybór trasy, która uwzględni istotne miejsca, zarówno dla nich, osobiście, jak i dla tożsamości i życia społecznego osiedla. Trasy spacerów były nagrywane aplikacją z systemem GPS, a rozmowy nagrywane dyktafonem w telefonie (po wyrażonej zgodzie).

Celem takiego zabiegu było ułatwienie umiejscowienia rozmów prowadzonych w przestrzeni publicznej oraz umożliwienie bardziej dogłębnej analizy relacji mieszkanek i mieszkańców z przestrzeniami osiedla.

Wybór prowadzenia rozmów w ruchu oraz w sposób usytuowany—znajdując się w fizycznej przestrzeni, której dotyczą rozmowy—pokierowany był założeniem, że relacja z osiedlem kształtowana jest afektywnie, przez obcowanie z materialnością przestrzeni. Wspomnienia, przemyślenia i kojarzenia dotyczące okolicy i jej tożsamości są bezpośrednio związane z codziennymi, ucieleśnionymi praktykami zamieszkiwania, odbywającymi się w przestrzeni materialnej. Prowadzenie rozmów właśnie w tej przestrzeni miało sprowokować większą ilość skojarzeń, upłynnić rozmowę oraz stworzyć okoliczności, w których mieszkańcy i mieszkanki będą czuli większą swobodę wypowiedzi. Prowadzenie badań z wykorzystaniem tego narzędzia urozmaiciło materiał badawczy, ponieważ materialna przestrzeń stanowiła dodatkowy bodziec, poruszone zostały tematy, których uwzględnienie w ustrukturyzowanym wywiadzie w bardziej ograniczonym środowisku mogłoby być problematyczne.

Przeprowadzonych zostało 10 wywiadów (z 11 osobami) w formie spacerowej, jeden wywiad w mieszkaniu mieszkańca ze względu na ograniczenia fizyczne, w którym dodatkowym bodźcem prowokującym rozmowę była sporządzana w trakcie rozmowy mapa mentalna oraz 2 wywiady ze sprzedawcami (jeden sprzedawca pracujący w pawilonie oraz małżeństwo pracujące przy stoisku; łącznie trzy osoby) na Rynku Łazarskim. W przypadku ostatnich dwóch wywiadów, decyzja o zrezygnowaniu z formy spaceru podyktowana została dwoma czynnikami. Po pierwsze, sprzedawcy byli

niechętni, żeby spotkać się w wolnym czasie ze względu na wymagający charakter ich pracy. Po drugie, rozmowy dotyczyły przede wszystkim przebudowy Rynku Łazarskiego oraz ich doświadczenia pracy na rynku przed i po przebudowie. Z tego względu, została podjęta decyzja o przeprowadzeniu wywiadów w przestrzeni ich życia codziennego tak, żeby materialna przestrzeń rynku służyła jako główny bodziec rozmowy i sprowokowała przemyślenia dotyczące doświadczenia życia codziennego. Łącznie przeprowadzonych zostało 13 wywiadów, z 15 osobami. Dodatkowo, przeprowadzony został wywiad z pracowniczką MOPRu filii Grunwald, odpowiedzialną za organizację społeczności lokalnej.

2.2.2 Mapy mentalne

Mapy mentalne są metodą powszechnie wykorzystywaną w naukach społecznych i humanistycznych w celu badania relacji między wyobrażeniem i poczuciem danego miejsca a jego reprezentacją wizualną. Za tą praktyką badawczą stoi przekonanie, że każda osoba w sposób unikatowy konstruuje obraz swojego przestrzennego krajobrazu codzienności. Te zróżnicowane sposoby wyobrażania i, następnie, reprezentowania przestrzeni, nie są jednak przypadkowe, a osadzone w konkretnych kontekstach społeczno-kulturowych danej grupy społecznej. To, w jaki sposób wyobrażamy sobie czy wręcz widzimy przestrzeń, po której poruszamy się na co dzień, jest nierozłącznie związane z potrzebami, których zapewnienia oczekujemy od danej przestrzeni; ze wspomnieniami osadzonymi w danym kontekście przestrzennym; z preferowaną estetyką, również w dużej mierze warunkowaną przez kontekst społeczno-polityczny oraz wieloma innymi, jednostkowymi i nie dającymi się wyczerpać w formie listy czynnikami. Mapa mentalna ma więc na celu wydobyć subiektywny aspekt doświadczenia przestrzeni zabudowanej, czyli przedstawić wizualną reprezentację przeżywanej przestrzeni użytkowników.

Mapa mentalna może posłużyć do reprezentacji jednostek przestrzennych o najróżniejszej skali – może reprezentować zarówno kraj, jak i mieszkanie. W przypadku tego zadania, powstałe mapy mają być reprezentacją dzielnicy - Łazarza. W trakcie warsztatu, uczestnicy byli proszeni o wykonanie następującego polecenia:

“Narysuj mapę dzielnicy Łazarz. Mapa, którą będziesz tworzyć nie musi być wiernym odzwierciedleniem Łazarza, a jedynie jego reprezentacją zgodną z Twoim wyobrażeniem przestrzeni. Dlatego nie staraj się o precyzyjne przedstawienie skali czy odległości między zawartymi na mapie punktami. Przedstaw na mapie:

- 1. całość dzielnicy, zaznaczając jej granice tak jak Ty je rozumiesz*
- 2. wszystkie miejsca, które z jakiegokolwiek powodu są istotne – zarówno dla społeczności*

dzielnicy, jak i dla Ciebie, indywidualnie

- 3. podpisy zawartych na mapie miejsc – zarówno nazwy oficjalne, jak i opisowe, czy takie, którymi Ty się posługujesz*
- 4. trasy – oznaczone strzałkami – którymi się przemieszczasz*
- 5. odczucia względem zawartych na mapie przestrzeni – możesz odzwierciedlić je w dowolny, wizualny sposób: przy pomocy kolorów, kształtów, wzorów itd., które wydają Ci się odpowiednie*

Pamiętaj, że przy tym zadaniu możesz być tak kreatywny jak słuszne Ci się to wydaje – mapa ma przedstawiać dzielnicę taką, jaką Ty ją odczuwasz. Po stworzeniu mapy, opowiedz o niej innym uczestnikom, wyjaśniając dlaczego zdecydowałeś/aś się na taki sposób wizualizacji.

Mapy mentalne były sporządzone przez mieszkanki i mieszkańców osiedla podczas:

1. współorganizowanego przez mCIL Łazankę Międzypokoleniowego Śniadania Sąsiedzkiego w Parku Wilsona;
2. w trakcie wizyty w Klubie „Relax”;
3. niezależnie dostarczone od studentek i studentów mieszkających na Łazarzu, ze względu na brak reprezentacji tej grupy podczas wcześniej wymienionych wydarzeń. Łącznie zebranych zostało 20 map mentalnych.

Wypełnione mapy stanowią załącznik do niniejszej diagnozy dostępne na końcu dokumentu.

2.2.3 Obserwacja

Obserwacja była prowadzona przede wszystkim w trakcie wydarzeń lokalnych i prowadzonych lub współorganizowanych przez zespół mCIL Łazanka działań animacyjnych, takich jak Międzypokoleniowe Śniadanie Sąsiedzkie w Parku Wilsona, comiesięczne bazariki charytatywne na Bazarze Wyspiańskiego, podczas Dni Łazarza czy Hawajskiej Majówki na Łazarzu.

W trakcie obserwacji prowadzone były krótkie, swobodne wywiady etnograficzne, których celem było zrozumienie potrzeb mieszkańców i mieszkanek w sferze wydarzeń kulturowych. Przede wszystkim, chcieliśmy się dowiedzieć jakie grupy społeczne najczęściej korzystają z lokalnej oferty kulturowej oraz co motywuje ich udział w lokalnie organizowanych wydarzeniach.

3. Wnioski – charakterystyka osiedla, jego miejsc i sposobów ich postrzegania

W tej części dokumentu chcemy się przyjrzeć temu, jak mieszkańcy i mieszkanki Łazarza postrzegają, czują się i funkcjonują w przestrzeniach publicznych osiedla. Przede wszystkim, interesuje nas to, jak przez różnych przedstawicieli społeczności lokalnej postrzegane są zmiany w materialnej tkance oraz w sposobach korzystania z przestrzeni Łazarza. Wychodząc od analizy relacji mieszkańców z przestrzeniami ich codzienności jesteśmy w stanie wychwycić złożoną charakterystykę dynamiki społecznej osiedla Św. Łazarz i lepiej odpowiedzieć na potrzeby każdej z grup społeczności lokalnej.

Obecne relacje z danymi miejscami są związane ze sposobem korzystania z przestrzeni w przeszłości, co wiąże się z usytuowaniem społecznym przedstawicieli społeczności lokalnej. To, z kolei, związane jest z oczekiwaniami względem sposobu wykorzystania przestrzeni w przyszłości. Próba zrozumienia przestrzeni z tej perspektywy może wskazać na potencjalne strategie jej kształtowania i rozwoju, zarówno pod względem zmian infrastrukturalnych, jak i możliwych działań animacyjnych. Przyjrzenie się złożonej relacji między przeszłością, teraźniejszością i przyszłością przez pryzmat afektywnej relacji mieszkańców i mieszanek z miejscami ich codzienności może więc wskazać na najskuteczniejsze sposoby prowadzenia upodmiotawiających i aktywizujących działań animacyjnych, które wzmocniłyby identyfikację z osiedlem i korzystnie wpłynęły na poczucie sprawczości oraz włączenia w życie społeczne osiedla.

W celu sporządzenia odpowiednich i dobrze uargumentowanych rekomendacji na dalsze działania aktywizujące, upodmiotawiające i integracyjne, przyjrzymy się:

- (1) postrzeganiu umownego podziału na Dolny i Górny Łazarz;
- (2) postrzeganiu i odczuciom względem Dolnego Łazarza, jako części osiedla przechodzącej w ciągu ostatnich lat bardziej intensywne zmiany niż część Górna
- (3) przestrzeniom zielonym na terenie osiedla.

Ta część analizy opierać się będzie przede wszystkim na cytatach z przeprowadzonych wywiadów, z dodatkowym wykorzystaniem analizy map mentalnych. Następnie, przyjrzymy się wydarzeniom kulturalnym i animacyjnym na

terenie osiedla, czerpiąc informacje z wywiadów oraz obserwacji prowadzonej w trakcie różnego rodzaju wydarzeń. Na koniec, skupimy się na sposobach, w jakie mieszkańcy i mieszkanki kształtują więź z osiedlem, ujawniając tym samym mechanizm, według którego przebiega identyfikacja z tożsamością Łazarza, która wzmacnia potrzebę zaangażowania w życie społeczne i oddolne kształtowanie przestrzeni.

3.1. Umowny podział między Dolnym (wschodnim) a Górnym (zachodnim) Łazarzem

Umowny podział na Dolny i Górny Łazarz ustanawiany jest przez ulicę Głogowską. Jak podkreśla jedna z mieszanek (res. 5) Dolnego Łazarza, „ona [Głogowska] odgranicza ten Dolny i Górny Łazarz, to jest taka psychologiczna bariera”. Mechanizm owej „bariery psychologicznej” działa w sposób ambiwalentny. Postrzeganie podziału na Górny i Dolny Łazarz nadaje dwóm częściom osiedla odmiennych tożsamości, co, z jednej strony, wspomaga budowanie pozytywnego wizerunku każdej z części w swojej odmienności, a z drugiej wzmacnia szkodliwe stereotypy.

Mieszkańcy Dolnego Łazarza doceniają przede wszystkim różnorodność przestrzeni oraz oferowanej przez nią usług. Jak wskazuje nastolatek pochodzący z Dolnego Łazarza:

„Ja jestem właśnie z Dolnego Łazarza. Większość czasu i życia spędziłem tutaj. Tamta część Łazarza jest starsza, w większości kamienice, a tutaj to wszystko się tak fajnie miesza. Taki początek 20. wieku z erą komunizmu w Polsce. To urozmaica. Jest to urozmaicenie architektoniczne”. (res. 10).

Doceniona zostaje więc różnorodność architektury, co wskazuje na postrzeganie kolorytu— związanego z obecnością śladów różnych epok historycznych materializujących się w zabudowie tej części osiedla—jako waloru Dolnego Łazarza. W podobny sposób wypowiada się inna mieszkanka (res. 5): *„Tam dużo się dzieje, właśnie za to lubię Dolny Łazarz. Ten górny jest taki, że bardziej sophisticated, nie? Ale ogólnie jest dużo mniej punktów usługowych”*. Zwraca tym samym uwagę nie tylko na koloryt i różnorodność tej części osiedla, ale też na funkcjonalność, związaną z wielością punktów usługowych. Jest to aspekt, na który zwracają uwagę też inni mieszkańcy: *„(...) rzadko zaglądam na Górny. Bo ja tu wszystko*

mam, mam sklepy, mam rynek” (res. 5). Pomimo docenianych walorów Dolnego Łazarza, w wypowiedziach mieszkańców i mieszkanek – w szczególności młodych kobiet i osób queerowych – wybrzmiewa ambiwalentny stosunek do tej części osiedla. Młoda mama, pomimo wyrażonej preferencji względem Dolnego Łazarza ze względu na jego różnorodność i udogodnienia w postaci dostępności punktów usługowych, odczuwa również dyskomfort, który, po części wynika właśnie z postrzeganej różnorodności:

“Właśnie to była romantyczna wizja, żeby zamieszkać na tej ulicy. I jak się rozejrzeliśmy, bo musieliśmy poczekać na mieszkanie, to tak pomyśleliśmy “o kurde, świetnie, ale”... Jakby widzisz, myśleliśmy o tym, że duże mieszkanie, dobra cena, blisko Rynku Łazarskiego, Parku Wilsona, świetnie, ale... No to się wydawało wygodne, ale się baliśmy, że dzieciom coś zrobiliśmy źle. (res. 4)

Młoda kobieta pochodząca z Białorusi, która wprowadziła się na Dolny Łazarz trzy lata temu, wyraża podobnie ambiwalentny stosunek do zamieszkiwanej części osiedla:

“Nawet jak rozmawiałam z koleżanką, która mi mówiła, że oni chcą ze swoim partnerem kupić mieszkanie koniecznie na Łazarzu, ale... I nawet już chodzili oglądać fajne mieszkania, ALE na Małeckiego. A ja, że kurde, przecież Małeckiego to jest fajna uliczka. A oni: “Wiesz co, ten twój Łazarz”... (res. 11)

Tutaj jest po prostu bardziej różnorodnie, jest więcej żuli, te słynne sylwestry przy Rynku Łazarskim. Naprawdę nie wychodzić, najlepiej zamknąć okna. (res. 11)

Z jednej strony docenia różnorodność i koloryt osiedla, z drugiej czuje dyskomfort i zagrożenie ze względu na dewiacyjne zachowania przedstawicieli kultury ubóstwa, których we wschodniej części osiedla, jej zdaniem, jest więcej: *„bo tam [na Górnym Łazarzu] jest mniej patologii, wiesz?” (res. 11).* Podobne odczucia miały młode osoby mieszkające na Górnym Łazarzu od kilku lat, które na mapie mentalnej opisały Dolny Łazarz jako „strefę dziką” (młoda kobieta) i „strefę zagrożenia” (osoba queerowa). Co niektóre mapy zwróciły uwagę na konkretne zachowania dewiacyjne mające miejsce w przestrzeniach publicznych Dolnego Łazarza, wskazując na „krzyżującego pana” przy Skwerze Eki z Małeki. Oznaczenie owej osoby na mapie

mentalnej – postrzeganie nietrwałego elementu przestrzeni jako stałej obecności – wskazuje na uciążliwy charakter doświadczenia codziennych spotkań oraz wynikającego z nich poczucia dyskomfortu.

Mieszkańcy i mieszkanki postrzegają więc podział zarówno pod względem odmiennej, panującej po dwóch stronach Głogowskiej atmosfery. Wiąże się to z dostępnością usług, przyczyniając się do bardziej żywiołowego korzystania z przestrzeni publicznych na Dolnym Łazarzu, jak i z różnorodnością stylów architektonicznych, czyli postrzeganej estetyki, materializującej różne czasowości w obrębie tej części osiedla. Z kolei Górny Łazarz postrzegany jest jako bardziej „konwencjonalnie piękny” (res. 11). Mieszkańcy i mieszkanki, zarówno rdzenni jak i napływowi, doceniają kunszt wykonania i zadbanie kamienic secesyjnych, w szczególności przy ulicy Matejki:

“Mi się takie podobają właśnie. Bardzo mi się podobają! Te takie głowy, te takie łuki, to wszystko... Chciało się robić jednak! Ale nie jest to piękne (res. 2; mężczyzna ok. 60. lat, mieszkaniec Łazarza od urodzenia)

Wszystko, co jest związane z Łazarzem, można powiedzieć, że wpadło mi jakoś w oko akurat przez swoje niepodobieństwo do tego, co można obserwować w Białorusi, ale w przypadku Matejki, no to chyba sama w sobie mi się podoba. (res. 11)”

Ujednolicenie estetyczne Górnego Łazarza sprawia, że postrzegany jest on tym samym jako bardziej „wyrafinowany”. Postrzeganie tkanki architektonicznej po obu (umownych) stronach osiedla wiąże się też z postrzeganiem zamieszkujących ich grup społecznych. Górny Łazarz, opisywany w szczególności przez kobiety, jako bezpieczniejszy, zamieszkiwany przez ludzi z „wyższych sfer” (res. 5), a Dolny Łazarz, z kolei, jako przestrzeń nadal funkcjonującej tam patologii.

Chociaż takie rozróżnienie ma swoje uzasadnienie w historycznym rozwoju dynamiki społecznej osiedla—*„Tutaj głównie mieszkali robotnicy. A po przemianie ustrojowej w 89 zaczęły te zakłady upadać, przez to rosło bezrobocie, no i wzrost patologii”* (res. 1; mężczyzna ok. 70. lat, mieszka na Łazarzu od urodzenia)—konstruowana w ten sposób narracyjna tożsamość Dolnego Łazarza prowadzi do stygmatyzacji jego rdzennych mieszkańców. Jak zauważa pochodzący z Dolnego Łazarza nastolatek,

opisując doświadczenie chodzenia do szkoły na Łazarzu: „*Młdzież z Łazarza była mniejszością w szkole na Łazarzu. Integracji tam nigdy nie było. Tam się tworzyły swego rodzaju kasty. Grupy społeczne łączą się ze swoimi, Patologia kolegowala się z patologią*” (res. 10). Wskazuje to na stygmatyzację pochodzącej z Łazarza młodzieży, podtrzymywanej przez powielaną narrację o Dolnym Łazarzu jako o „strefie zagrożenia” i „patologii”, co może powielać rozwarstwienie społeczne i wykluczenie osób już marginalizowanych i tym samym mieć szkodliwe skutki na dalszy rozwój młodych ludzi pochodzących z tej części osiedla.

Takiej narracji starają się przeciwdziałać radni osiedla, którzy podkreślają tożsamość Łazarza jako całości, starając się nie uwzględniać podziału w jego charakterystykę:

“No on [podział] mi zupełnie niczym nie przeszkadza i tylko jest taki geograficzny, że Górny Łazarz i Dolny Łazarz. Jeżeli no, jeżeli chcemy o czymś tam rozmawiać czy planować, czy ten, gdzie to coś tam będzie się działo, no to mówimy „Górny Łazarz” czy „Dolny Łazarz”. (res. 4)

Ja takiego odczucia nie mam, że Górny Łazarz jest bardziej doinwestowany, bo to może rzutować na taką opinię to, że tam jest dużo inwestycji prywatnych, bo cała Wojskowa, dawne koszary, no to wszystko jest Prusieckiego i on to po prostu tak naprawdę... No City Park, także to może rzutować, że tam jest bardziej dofinansowane. Natomiast jako Rada staraliśmy się... Tu powstał dla dzieci plac zabaw, siłownia dla starszych osób i tak dalej. Także nie, to staramy się raz jedno, raz 2... (res. 4)

Zwiększona intensywność działań rewitalizacyjnych na Dolnym Łazarzu wskazuje na próbę poprawienia jego wizerunku. Działania te jawią się jako tym bardziej konieczne, biorąc pod uwagę postrzeganą nierówność między dwiema częściami osiedla: „*Dolny Łazarz w ogóle jest defaworyzowany, pod różnymi względami. Cieszę się, że w ogóle Rynek Łazarski powstał, bo już nie wierzyłam, że to kiedykolwiek się wydarzy*” (res. 11).

Istnieje jednak grupa mieszkańców, którzy nie wyrażają preferencji względem którejkolwiek ze stron Głogowskiej. Są to osoby, które dorastały na Łazarzu i traktują podział jako umowny:

“Jest mi to generalnie obojętne (...) otoczenie jest mi obojętne. “Tam się coś stało”, a ja nie patrzę szeroko, szeroko to ja mogę obiektywnie. (res. 9; lokalny fotograf, ok. 70. lat, dorastał na Łazarzu)

No właśnie nie, tylko zawsze do Głogowskiej był Górny, a od Głogowskiej Dolny, ale to ludzie tego nie...Na przykład jak ja się spytam kogoś to on mi powie, że mieszka na Dolnym Łazarzu? Jest taki Szalczyk, to on powie, że mieszka na Dolnym, a ktoś, że na Górnym. Niektórzy rozgraniczają, ale tak to nie ma takiego podziału. Że ja jestem z Dolnego i nie będę gadał z kimś, kto jest z Górnego?”

Można z tej obserwacji wysnuć wniosek, że osoby, które dorastały na osiedlu i doświadczyły jego przemian podczas transformacji ustrojowej nadal postrzegają obie strony zgodnie z dawnym porządkiem, nie traktując zachodzących zmian jako substancjalnych. Pamiętają bowiem zarówno Górny jak i Dolny Łazarz z lat 90.

jako równie problematyczne. Uległo to zmianie po objęciu programem rewitalizacji Zespołu Johowa (Górny Łazarz), co doprowadziło do gentryfikacji tej części osiedla², pozostawiając Dolny Łazarz jako „zdefaworyzowany”, jak podkreśliła jedna respondentka. Co więcej, respondenci podzielający takie zdanie są mężczyznami, co oznacza, że w mniejszym stopniu mogą odczuwać zagrożenie pod wpływem obserwowanych w przestrzeni publicznej zachowań dewiacyjnych.

Jak twierdzi pracowniczka poznańskiego MOPRu z filli Grunwald, pomimo tego, że osób w kryzysie jest na Łazarzu mniej, ich zwiększona obecność we wschodniej części osiedla może znacząco wpływać na samopoczucie przebywających w niej osób, w szczególności kobiet i osób queerowych, co wzmagane jest przez stygmatyzującą narrację, konstruującą wizerunek Dolnego Łazarza jako w dalszym ciągu „dzikiego” oraz przez zwiększoną widoczność osób w kryzysie ubóstwa, których „inność” wyróżnia się względem napływu klasy średniej.

² Bardzińska-Bonenberg, Teresa. „O gentryfikacji zabytkowych rejonów w Poznaniu”, b.d.

3.2. Transformacje Dolnego Łazarza

Ze względu na intensywność zachodzących na Dolnym Łazarzu w ostatnich latach zmian, w tej części przyjrzymy się dwóm miejscom, które w największym stopniu obrazują charakter owych transformacji. Jednym z nich będzie Rynek Łazarski (jako miejsce najistotniejsze dla tożsamości osiedla, na co wskazują stworzone przez mieszkańców i mieszkanki mapy mentalne, na których rynek był najczęściej pojawiającym się elementem), a drugim Skwer Eki z Małeki (jako przestrzeń stworzona niejako „od nowa”, przy wspólnym wysiłku lokalnych podmiotów ze wsparciem miasta). Tak samo jak w poprzedniej części, skupimy się na postrzeganiu owych przestrzeni, uwzględniając stosunek do nich przed i po rewitalizacji, starając się wydobyć odzwierciedloną w tych stosunkach dynamikę społeczną osiedla.

Zanim przejdziemy do analizy relacji z wymienionymi miejscami, pokrótce scharakteryzujemy zarys postrzeganych przez mieszkańców i mieszkanki zmian. Pomimo dostrzeganych problemów, częściowo opisanych w poprzedniej części, mieszkańcy i mieszkanki dostrzegają znaczną poprawę kondycji tkanki miejskiej Dolnego Łazarza. Mieszkanka, która wprowadziła się na Łazarz w 2014 roku podkreśla przede wszystkim poprawę pod względem czystości, pojawienia się punktów usługowych oraz zieleni:

„Małeckiego bardzo się zmieniła w ostatnich latach, kiedyś była to bardzo taka... mroczna przestrzeń. Mroczna, mroczna, bo wiesz co, miałaś aż wrażenie, że jest niebezpiecznie się tu zapuszczać. Było bardzo dużo kup. To było też przed tym jak się pojawiły te rośliny i wszystkie te punkty usługowe. (res. 4)”

Przestrzeń opisywana wcześniej jako „mroczna”, teraz jest jej ulubioną częścią Łazarza, ze względu na powstanie nowych lokali, co umożliwia jej zbudowanie lokalnych więzi społecznych. Oprócz pojawienia się nowych lokali, przyczynia się do tego również względne wysprzątanie okolicy i poprawa jej walorów estetycznych. Jej wcześniejsze zanieczyszczenie wyraźnie przyczyniało się do odczuwania zagrażającej atmosfery. Istotne zdaje się tutaj tempo zaistniałych zmian—Małeckiego z 2014 opisywane było jako przestrzeń gdzie „niebezpiecznie [jest] się (...) zapuszczać”. Teraz natomiast, mieszkanka podkreśla, że „Znaczy się

nadal jest tu trochę brudno, ale nie ma tu kup czy czegoś takiego... czuję się tu bezpiecznie” (res. 9), zauważając zdecydowaną poprawę przy ciągłej możliwości poprawy. Radny Łazarza, dorastający na osiedlu, ma podobne spostrzeżenia:

“Ja sobie nie wyobrażałem 10 lat temu, że będzie można tak siedzieć przy ulicy Małeckiego i sobie rozmawiać. To miejsce i ta ulica się zawsze kojarzyła z czymś złym, że tutaj się nie schodziło. Mówiło się, tak w cudzysłowie, że to był ten gorszy Łazarz, tutaj się wchodziło szybko, albo wcale. (res. 6)

(...) więcej zieleni się pojawia, została wprowadzona strefa wolnego parkowania. Dzięki temu mogła się pojawić zieleń na chodnikach. Jeszcze dwa lata temu te wszystkie samochody stały na chodniku. Ten chodnik był zniszczony, garbaty, a teraz one wszystkie wywędrowały na ulicę i dzięki temu, że ich tutaj już nie ma na chodniku może się pojawić zieleń, którą tutaj widzimy. Kolejne miejsca, co jest fajne, że sami właściciele tych lokali sobie wystawiają te ogródki i starają się wyjść do ludzi. Tego jeszcze kilka lat temu nie było, było na Jeżycach i zazdrościłem Jeżycom, że u nich tak jest, a na Łazarzu nie. A teraz jest takie życie, można sobie usiąść, wypić zjeść coś. A ja się cieszę, że to się pojawiło i pojawia. (res. 6)”

Materialna poprawa tkanki miejskiej—wpływająca na jej walory wizualne—oraz wprowadzenie nieformalnego spędzania czasu w punktach gastronomicznych jako stałego elementu przestrzeni w obu przypadkach zdaje się istotnie wpływać na doświadczane poczucie bezpieczeństwa, będące istotnym elementem pozytywniejszego wizerunku przestrzeni.

3.2.1. Rynek Łazarski

Wysprzątanie oraz renowacja okazuje się też istotnym aspektem zmiany postrzegania Rynku Łazarskiego. Radny osiedla zwraca uwagę na poprawę tych samych dwóch aspektów przestrzeni, co w przypadku Małeckiego—czystości oraz udostępnienie przestrzeni na kulturalne, nieformalne spędzanie czasu wśród ludzi:

“Ludzie tam mówią... A mi nie przeszkadza, że on jest taki betonowy. Widzę poprawę o tyle, że jest po prostu większa czystość. Jak się szło rynkiem przed przebudową to były takie odpadki, śmieci, kartony, kawałki warzyw, to wszystko zalegało, te śmieci się walały... A teraz widzę, że jest zdecydowana poprawa i po prostu czysto. Zmieniono też funkcjonalność rynku i tej przestrzeni, nie tylko do handlu, ale też pod wpływem

potrzeby, ten też rynek stał się miejscem wydarzeń. Tak jak wcześniej nie był, przed przebudową, tak teraz rynek staje się modnym miejscem wydarzeń kulturalnych. (res. 6)”

Renowacja materialnej tkanki miejskiej jest tutaj postrzegana jako sprzężona z otwartością przestrzeni na rozwój życia społecznego. Inna mieszkanka, dorastająca na Łazarzu w latach 60., wskazuje na rewitalizację jako przyczynę lepszego samopoczucia w przestrzeni rynku:

“Wie pani, co te tłumy. Te tłumy tych ludzi. Na przykład jak jest sobota, to ludzie tak chodzili, bo to były lata 80., te kasety, to wszystko to nie można było tego nigdzie kupić i naprawdę, tam właśnie te tłumy my przerażały. To kupowanie tych ciuchów. Wie pani, to wszystko takie tak to było takie... No wie pani co, te panie po prostu się pchały i wrywały sobie. Oni chcą tą i chcą tamtą i to wszystko, nie? (res. 8)”

Chaotyczna atmosfera panująca na rynku przed przebudową przyczyniła się do powstawania odczuwalnej atmosfery niepokoju, podobnie jak w przypadku Małeckiego. Renowacja materialnej tkanki, której towarzyszyło również

uporządkowanie społecznego wymiaru przestrzeni, spowodowała, że mieszkanka teraz z chęcią korzysta z rynku w ramach codziennych zakupów spożywczych.

Uporządkowanie chaotycznej atmosfery okazuje się być postrzegane odmiennie przez różnych użytkowników przestrzeni. Tłumy, obfitość i ilość bodźców zapewniane przez rynek, które przez jednych opisywane były jako „przerażające”, dla innych stanowiły tożsamość rynku, unicestwioną wraz z przebudową:

“Tu się skończyła atmosfera, skończyła, tak, nie ma żadnej. Była atmosfera, grali w karty, pili sobie piwko na straganach i do nikogo nikt się nie przyczepiał. (...) Nie, nie, to dopiero wszystko się zmieniło jak zaczęła się przebudowa. Dopiero wszystko zaczęli tutaj rozchrzaniać, a tak to było... (res. 1)

Niewypał naszego prezydenta Jaśkowiaka. Tyle miliardów za to dać? Kiedyś ten rynek, to był piękny. Wszystko było. A to, co to jest? Za przeproszeniem gemela. (res. 3) “

Co więcej, dla osób, dla których przebudowa była raczej aktem destrukcji niż rewitalizacji, wpłynęła ona destrukcyjnie nie tylko na charakter przestrzeni przejawiający się w jej cechach materialnych, ale również na lokalne więzi społeczne:

“Żywe było, żywe, wtedy na przykład biedniejsze rodziny i zostawiano były... czy kupcy, czy gospodarze, to tam nie patrzyli, czy tam jeszcze trochę pieniędzy, nie patrzeli. Ja to jako dzieciak z matką jak chodziłem to dostawałem ogórka i wodę z beczki. (res. 1)”

Dla tej grupy mieszkańców, organizowanym na terenie rynku imprezom kulturalnym (takim jak Łazarskie Lato) oraz „niedopasowanej do otoczenia” architekturze brakuje autentyczności: „tu się na siłę robi imprezy...” (res. 10). Więzi, które wydarzenia animacyjne i kulturowe mają na celu kształtować, postrzegane są jako sztuczne i nieefektywnie formowane ze względu na brak identyfikacji z miejscem, które ma pośredniczyć w tym procesie:

“Zgadza się, że jak dziewczyna ma dzidziusia to przyjedzie na chwilę i ucieka, bo przecież słońce praży. Tu na tych stopniach za każdym razem robią scenę, tu postawią trochę straganu, więc przelecają się między straganami. Ja tak patrzę, jak tu

przychodzę jak jest mini imprezka, robię zdjęcia i widzę, że ludzie przychodzą, przychodzą, przychodzą i idą. (res. 10)”

Co istotne—jak wynika z obserwacji—imprezy odbywające się na rynku, chociaż doceniane przez niektórych mieszkańców i mieszkanki Łazarza (res. 4; res. 5; res. 6), w dużej mierze uczęszczane są przez mieszkańców Poznania spoza osiedla. Z jednej strony, przyczynia się to zbudowania pozytywniejszego wizerunku kiedyś „mrocznego” Łazarza, z drugiej strony potęguje poczucie wyłączenia między rdzennymi mieszkańcami, którym odebrane zostało centrum ich życia towarzyskiego. Co więcej, jak zauważają zarówno sprzedawcy rynku, jak i mieszkańcy, przebudowa została przeprowadzona niejako poza nimi. Nie czują, że mają wpływ na nowy kształt i tożsamość przestrzeni przez brak partycypacyjnego elementu w procesie jej tworzenia. Doceniają oni za to eksponowane tymczasowo

na ekspozytorach w przestrzeni rynku zdjęcia starego Łazarza, traktując je jako próbę nawiązania do utęsknionej przeszłości osiedla.

Strategia rewitalizacji Rynku Łazarskiego zdaje się polegać na skonstruowaniu zupełnie nowej tożsamości przestrzeni w oparciu o animację kulturową oraz zupełne przeobrażenie materialnej tkanki przestrzeni, która sprzyja organizacji wydarzeń, ale uniemożliwia kontynuację „lokalnego folkloru” (res. 7) w postaci nieformalnego życia towarzyskiego. Warto zwrócić przy tym uwagę na materialne cechy obecnego rynku, w którym zwiększenie przestrzenności ułatwia kontrolowanie zachowań dewiacyjnych, ale też zniechęca społeczność lokalną do nieformalnego spędzania czasu, poza zorganizowanymi wydarzeniami. Tego rodzaju transformacje prowadzą do alienacji poszczególnych mieszkańców, negatywnie wpływając na ich dobrostan.

3.2.2. Skwer Eki z Małeki

Ślady historii Łazarza są jednak obecne w podejmowanych działaniach rewitalizacyjnych, na przykład na wspomnianych wcześniej, docenianych przez społeczność lokalną ekspozytorach. Podobna strategia podjęta została przy rewitalizacji Skweru Eki z Małeki, której inicjatorami byli radni osiedla. W tym przypadku, zdania odnośnie rewitalizacji są mniej podzielone. Ponieważ skwer nie

był wcześniej centralnym punktem życia społecznego, jego rewitalizacja jest raczej doceniana przez mieszkańców osiedla:

„A to jest ładne, podoba mi się, wygodnie tu” (res. 3)

„Ten Skwer Eki z Małeki był problematyczny trochę. On był jakiś czas temu odnawiany, bo kiedyś w ogóle jak go pamiętam, na początku był cały porośnięty w krzakach” (res. 5)

W tym przypadku, nadanie skwerowi nowej tożsamości podejmowane jest przez zarówno przez przebudowę materialnej tkanki, jak i przez ochrzczenie wcześniej bezimiennej przestrzeni nową nazwą, nawiązującą do lokalnej historii dzielnicy. Jak tłumaczył jeden z radnych: *„Ta historia przychodzi tutaj do nas,*

na Łazarz. (...) Mieszkańcy mogli poznać, a kilkanaście lat temu nie było w ogóle możliwe, żeby tutaj się w ogóle coś działo” (res. 6).

Pomimo uznania zalet odnowy materialnej tkanki przestrzeni, próba nadania nowej tożsamości przez nawiązanie do historii Łazarza jest postrzegana w podobny sposób co zmiana funkcjonalności Rynku Łazarskiego— jako pozbawiona autentyczności:

“No dobrze, że coś zrobili. No nie, nie mówię, że nie podoba mi się tylko nie, nie, nie... to nie... Ja się z tym nie utożsamiam, że to nie żadna to... Żadna „Skwer Eki z Małeki”, nie róbmy cudów. Ja powiedziałem, że to inna wersja zupełnie, także mnie to nie dotyczy. A tak jest fajnie.” (res. 1)

Przytoczony powyżej cytat jest wypowiedzią mieszkańca, który nie był zaangażowany w proces tworzenia przestrzeni. Radni—i rdzenni mieszkańcy Łazarza—którzy byli pomysłodawcami projektu wypowiadają się o tym miejscu zgoła inaczej:

“Także tu na razie rysuję Skwer Eki z Małeki. To akurat bardzo sentymentalne miejsce. Pewnie dlatego, że to jest miejsce, no, które powstało między innymi dzięki mojej inicjatywie.” (res. 4)

“Można powiedzieć, że to jest jedno z moich dzieci łazarskich, ponieważ kiedyś, nie pamiętam już ile lat temu, już ten czas tak szybko leci, chyba 2016, udało się nazwać ten skwer właśnie „Eki z Małeki.” (res. 6)

Wypowiedzi sugerują dumę z miejsca i afektywną więź, do której w dużej mierze przyczyniła się możliwość wpłynięcia na jej tożsamość i ostateczny kształt. Jest to również związane z poczuciem spełnienia pobudzonym przez możliwość odmienienia przestrzeni w taki sposób, żeby wreszcie służyła ona społeczności lokalnej. Istotnym aspektem identyfikacji z przestrzenią okazuje się więc uczestniczenie w procesie jej kształtowania.

3.2.3. Obecne relacje z miejscem jako ślady przeszłości

Stosunek do obecnej formy przestrzeni zrewitalizowanych zdaje się być kształtowany nie tylko przez odczucia względem obecnych cech materialnych, ale też przez przeszłe przyzwyczajenia, czyli sposoby codziennego korzystania z przestrzeni i związane z nimi relacje społeczne. Innymi słowy, atmosfera odczuwana w przestrzeniach zrewitalizowanych jest zależna od pamięci o atmosferze odczuwanej w tej przestrzeni przed przebudową. Jeśli atmosfera rynku przed przebudową postrzegana była jako żywiołowa, swojska i stymulująca, obecna forma rynku, pomimo zapewnianych przez nią aktywności, postrzegana będzie jako sztuczna, nieautentyczna i wykluczająca, ze względu pozbawienia mieszkańców utożsamiających się z przestrzenią rynku miejsca ich lokalnej spójności. Jeśli, natomiast, atmosfera rynku odczuwana była jako przytłaczająca, niepokojąca czy przykra—ze względu na nadmierny ruch, ilość śmieci, czy odczuwane zagrożenie—obecnie panująca na nim atmosfera będzie postrzegana jako inkluzywna, przyjazna i sprzyjająca rozwojowi więzi społecznych.

Wiąże się to nie tylko z powstającymi obecnie w przestrzeni rynku relacjami społecznymi, ale też z wykorzystanymi w przebudowie materiałami i ogólną estetyką przestrzeni. Jak słusznie zauważył jeden z radnych:

“Jeżeli są te rozmowy to jako przykład, że piramida przed Luwrem w Paryżu. Jak ją budowali, to również Francuzi. I nie tylko mieli wielkie obiekcje, a dzisiaj to jest to atrakcja Paryża, bez której nikt sobie nie wyobraża, super wejście na drogi. To, ale nie będziemy mówić o... Chociażby Wieża Eiffla też budowana “Jezus Maria, co jak to

wygląda, co to jest“ i to jest kontrowersja i tak będzie to również postrzegane to przez następne pokolenia. (...) I osoby, które się urodzą, które są dzisiaj dziećmi i będą dorastały w tej rzeczywistości, dla nich ta kopuła będzie normalna. Rzecz taka no, taka, która była, to nic takiego tam.” (res. 4)

Biorąc pod uwagę taką perspektywę, można więc rozumieć zerwanie identyfikację z przestrzenią ze względu na obcość estetycznych właściwości nowej zabudowy, spowodowanej przez brak nawiązania do przeszłości przy pomocy wykorzystanych materiałów. Beton oraz konstrukcja kopuły—oprócz oczywistego braku

funkcjonalności, przyczyniając się do powstawania wyspy ciepła latem oraz nie zapewniając odpowiedniej ochrony przed deszczem i wiatrem zimą (na co wskazuje większość respondentów, w szczególności osoby pracujące na rynku (res. 12, 13, 14)—oraz metalowe elementy dominujące w przestrzeni znacząco kontrastują z tworzoną przez wykorzystane w przeszłości materiały atmosferą.

Mechanizm ten można zobrazować również na przykładzie Skweru Eki z Małeki. Ponieważ mieszkańcy nie utożsamiali się silnie z jego przestrzenią przed rewitalizacją, jej wpływ nie oddziałuje na nich w tak silny, afektywny sposób jak w przypadku Rynku Łazarskiego. Zmiana postrzegana jest raczej jako korzystna—przyczyniła się do poprawy wizerunku tej części osiedla, udostępniając mieszkańcom nową, funkcjonalną przestrzeń publiczną. Mieszkańcy albo identyfikują się z nową tożsamością przestrzeni, albo są na nią obojętni, ponieważ wprowadzone zmiany nie spowodowały tak radykalnej nieciągłości z tożsamością lokalną.

Dla każdej z grup mieszkańców, bez względu na stosunek do przebudowanych przestrzeni, istotnym aspektem jest jednak ciągłość z przeszłością. Co więcej, bez względu na stosunek do przestrzeni przed jej przebudową, była ona istotnym elementem życia codziennego. Dla mieszkańców, którzy doceniają działania rewitalizacyjne, są one istotne ze względu na poprawę jakości istotnych dla nich przestrzeni, co wskazuje na chęć utrzymania przywiązania do osiedla przez poprawę jakości życia w jego przestrzeniach. Upragnioną ciągłością jest tutaj potrzeba ulepszenia przestrzeni i jakości życia, którą ona oferuje. Z kolei w przypadku mieszkańców, którzy postrzegają działania rewitalizacyjne jako destrukcyjne, przyczyną takiego stanu rzeczy jest zerwanie ciągłości z przeszłością,

co przyczynia się do dezintegracji więzi lokalnych i więzi z przestrzenią. Wspólnym mianownikiem obu grup okazuje się więc potrzeba ciągłości, tożsama z podtrzymaniem przywiązania do miejsca.

Warto zaznaczyć, że mieszkańcy napływowi, w szczególności studenci i młode osoby, traktują Łazarz przede wszystkim jako tymczasowe miejsce zamieszkania. Przemawia do nich różnorodność osiedla, walory estetyczne oraz panująca na nim atmosfera, nie są jednak przywiązani do miejsca na tyle, żeby

zaangażować się w lokalne życie społeczne oraz podjąć próby kształtowania przestrzeni wspólnie ze społecznością lokalną. Jak podkreśla mieszkanka Dolnego Łazarza (res. 13; zamieszkująca osiedle od około 40. lat), komunikacja między nowymi a starszymi mieszkańcami nie przychodzi jej łatwo – nowi mieszkańcy nie dbają o podwórko, które wspólnota mieszkaniowa stworzyła własnymi siłami. Według mieszkanki, zauważalny jest brak szacunku do przestrzeni publicznej osiedla wśród tymczasowych mieszkańców: „*Nie czują się tu swojsko, więc nie zadbają*” (res. 13). Jak zauważa, wynika to z braku przywiązania do przestrzeni i braku identyfikacji z miejscem. Przejawia się to też w relacjach sąsiedzkich, na co zwraca uwagę pracowniczka MOPRu filii Grunwald, która zauważa, że osoby zaangażowane w wolontariat i pomoc osobom w kryzysie są głównie rdzennymi mieszkańcami Łazarza. Chociaż mieszkańcy napływowi włączają się w działalność pomocową, jest ich stosunkowo mniej.

4. Rekomendacje

W tej części zajmiemy się przedstawieniem proponowanych działań, które dostosowane będą do przedstawionej powyżej dynamiki przestrzenno-społecznej. Uwzględnione zostaną również propozycje konkretnych miejsc na realizację działań, bazując na przeprowadzonych wywiadach i stworzonych przez mieszkańców mapach mentalnych. Najistotniejszymi elementami zdiagnozowanej dynamiki społeczno-przestrzennej osiedla są:

- (1) Pomimo poprawy wizerunku Dolnego Łazarza oraz jego dostrzeganych walorów w postaci różnorodności i żywołości, nadal postrzegany jest on jako niebezpieczny.
- (2) Pomimo znaczącej poprawy czystości Dolnego Łazarza w ciągu ostatnich lat, mieszkańcy nadal zwracają uwagę na obecne zanieczyszczenia.
- (3) Brak identyfikacji grupy rdzennych mieszkańców ze zmieniającymi się przestrzeniami osiedla, co powodowane jest wykluczeniem z procesu ich kształtowania oraz brakiem ciągłości z przeszłością.

(4) Identyfikacja ze zmieniającymi się przestrzeniami osiedla wśród osób, które uczestniczyły w procesie jej kształtowania.

(5) Brak identyfikacji z osiedlem wśród mieszkańców napływowych, co—jak zauważają starsi mieszkańcy—skutkuje w braku poszanowania dla przestrzeni publicznej oraz braku zaangażowania w życie społeczne.

Podejmowane działania powinny więc być nakierowane na:

(1) Uwypuklenie różnorodnej tożsamości osiedla, ze szczególnym uwzględnieniem kontekstu społecznego, historycznego i architektonicznego.

(2) Edukację społeczności lokalnej w zakresie ekologii.

(3) Nawiązanie ciągłości między teraźniejszością a przeszłością osiedla wśród dynamicznie zachodzących zmian, co mogłoby zmniejszyć uczucie wyobcowania.

(4) Włączenie społeczności lokalnej w działania twórcze, które nawiązywałyby do lokalnej kultury i tradycji.

(5) Włączenie mieszkańców napływowych w działania na rzecz osiedla, które umożliwiłyby stworzenie płaszczyzny dialogu między grupami społecznymi osiedla.

Podejmowane działania powinny w kompleksowy sposób integrować wymienione powyżej potrzeby, starając się wpływać na społeczność lokalną długofalowo, co umożliwiłoby podtrzymanie lub zbudowanie więzi z miejscem i w rezultacie skutkowałoby we wzmożonej aktywności mieszkańców na rzecz zamieszkiwanej przestrzeni i więzi sąsiedzkich. Poniżej przedstawię elementy, które, moim zdaniem, są istotne aby sprostać takiemu zadaniu oraz przedstawię przykładowe działania, które te elementy zawierają.

Przede wszystkim, istotne zdaje mi się poznawanie potrzeb społeczności lokalnej na bieżąco, raczej w formie nieformalnej rozmowy niż prowadzonej ankiety. Doświadczenie prowadzenia diagnozy uświadomiło mi, że zadawanie mieszkańcom konkretnych pytań (szczególnie w formie ankiety) często skutkuje w ograniczonych

odpowiedziach. Dobrym rozwiązaniem, które umożliwiłoby mieszkańcom swobodne wygłoszenie potrzeb i pomysłów na działania byłyby **regularne otwarte spotkania** z animatorami i działaczami społecznymi, które mogłyby przyjąć formę „**nieformalnych konsultacji**”. Takie spotkania mogłyby odbywać się w formie cotygodniowych dyżurów animatorów, ale też w bardziej atrakcyjnych dla mieszkańców formatach. takich jak śniadania sąsiedzkie, w trakcie których organizatorzy zadbaliby o zapewnienie otwartej atmosfery i skutecznie zachęcili uczestników do wypowiedzi. Celem takiego rodzaju spotkań powinna być również próba **zsięciowania mieszkańców** o podobnych aspiracjach, lub mieszkańców z podmiotami, które mogłyby wesprzeć ich działania. Korzyścią płynącą z organizacji tego typu spotkań regularnie byłoby oswojenie mieszkańców z wypowiedzianiem się na temat potrzeb. Jednym z wniosków płynących z obserwacji w trakcie tego typu wydarzeń jest to, że osoby uczestniczące, nawet jeśli trafią na wydarzenie przypadkiem, wracają na jego kolejne odsłony.

Z tego powodu, organizacja takiego rodzaju spotkań nie powinna ograniczać się do przestrzeni zamkniętych, na które mieszkańcy nie będą w stanie dotrzeć bez poprzedniej wiedzy o ich organizacji. „Nieformalne konsultacje” mogłyby **wykorzystywać potencjał przestrzeni publicznych i wspólnych** i być rozproszone po najczęściej uczęszczanych i pozytywnie postrzeganych przestrzeniach publicznych osiedla, szczególnie w okresie wiosenno-letnim. Jak wynika z wywiadów oraz stworzonych map mentalnych, takimi miejscami jest przede wszystkim **Park Wilsona** oraz **Park Kasprowicza**. Są to miejsca, które bez względu na stosunek do innych części osiedla, postrzegane są pozytywnie przez społeczność lokalną i przyczyniają się do poprawy jej codziennego dobrobytu. Chociaż **Rynek Łazarski** i **Eki z Małeki** są postrzegane w różnoraki sposób, są to miejsca zamieszczone na niemalże wszystkich stworzonych mapach, co świadczy o ich rozpoznawalności i istotnym miejscu w codzienności mieszkańców. Organizowanie otwartych spotkań o charakterze konsultacyjnym w ich przestrzeni mogłoby, co więcej, przyczynić się do poprawy ich wizerunku. „Nieformalne konsultacje”, w formie śniadań czy innego rodzaju warsztatów, mogłyby także odbywać się w dwóch miejscach, które dostrzegane są przez niektórych mieszkańców, a których potencjał nie jest w pełni wykorzystany—w **ogrodzie społecznym Kolektynu Kąpielisko**

oraz w **Ogrodzie Łazarz**. Podobnie jak skwer Eki z Małeki czy Rynek Łazarski, są to miejsca budzące ambiwalentne uczucia, w tym przypadku spowodowane przede wszystkim zaniedbaniem. Spotkania organizowane w tych miejscach mogłyby zwrócić uwagę na konieczność podjęcia wspólnego działania i zmotywować do niego mieszkańców.

Chociaż dostrzegana jest już poprawa pod względem czystości Dolnego Łazarza, mieszkańcy nadal zwracają uwagę na zanieczyszczenia i brak poszanowania dla przestrzeni publicznych oraz występującej w niej zieleni. Próbą zapobiegania tego typu zachowaniom może być zorganizowanie **cyklu warsztatów ekologicznych**, angażując do tego przedsięwzięcia specjalistów w dziedzinie ekologii czy urbanistyki. Na tego rodzaju cykl spotkań składać mogłyby się spacerzy badawcze, seminaria o korzyściach płynących z obecności zieleni i bioróżnorodności w mieście, projekcje filmowe oraz warsztaty z uprawy roślin (do których wykorzystać można dostępne na Łazarzu ogrody społeczne). Taki projekt, szczególnie jeśli prowadzony w formie regularnych spotkań, przyczynił się do wzrostu świadomości ekologicznej—miałby więc wartość edukacyjną—zapewniłby uczestnikom ze zbudowanie bliższych więzi, umożliwił lepsze zrozumienie przestrzeni osiedla (zarówno rdzennym jak i napływowym mieszkańcom) oraz zmotywował do podjęcia wspólnego działania na rzecz ekologii i związanej z nią społeczności lokalnej.

Długofalowe projekty o charakterze edukacyjno-partycypacyjnym mogłyby dotyczyć nie tylko kwestii ekologii, ale też innych kwestii społeczno-przestrzennych dotyczących osiedla. Ciekawym przykładem tego typu działania jest prowadzona przez Fyrtel Główna rezydencja społeczno-artystyczna, zrealizowana w roku 2023 przez Aleksandrę Polerowicz w formie projektu „Zamiesz(k)anie”³. Projekt miał uwidocznić zmiany zachodzące na Główniej, związane z podjętymi działaniami rewitalizacyjnymi na obszarze osiedla, zmianami struktury społecznej, kryzysem mieszkaniowym i gentryfikacją. Animatorka przeprowadziła z mieszkańcami spacerzy badawcze, szereg warsztatów edukacyjnych, pokazów filmowych oraz wspólnie z uczestnikami stworzyła zina z poradami lokatorskimi, wprowadzając do społeczno-przestrzennej problematyki osiedla. Podobnym projektem, tyle że o wspartego większą siecią specjalistów, były

³ <https://www.fyrtelglowna.pl/spoleczne-centrum-kultury/rezydencje/>

„Międzypokoleniowe spotkania sąsiedzkie”⁴, realizowane we Wrocławiu. Celem projektu była aktywizacja mieszkańców i pobudzenie ich chęci do wspólnego przekształcania przestrzeni przy wsparciu artystów, animatorów i architektów.

Przykładowe oraz proponowane projekty odpowiadają na wszystkie z wyżej wymienionych potrzeb, na które powinny być nakierowane działania aktywizujące i animacyjne. Wspierają rozwój społeczności lokalnej przy równoczesnym umożliwieniu jej wpłynięciu na otaczającą przestrzeń, zbudowaniu wzajemnych więzi i umożliwia podtrzymaniu ciągłości z przeszłością przez samodzielne implementowanie pomysłów. Przyczyniają się również do zbudowania większej wrażliwości społecznej przez zrozumienie lokalnego kontekstu i społecznej dynamiki. Chociaż istnieją już na osiedlu inicjatywy starające się zbudować tożsamość Łazarza przez nawiązanie do lokalnej historii (w szczególności te, organizowane przez Wirtualny Łazarz oraz Fest Fyrtel).

Warto zaznaczyć, że istotnym elementem takiego rodzaju przedsięwzięć jest również **współpraca z zewnętrznymi podmiotami**, w tym centrami pomocy społecznej. Jak zauważyła pracowniczka MOPRu, osoby wspomagane działaniami ośrodka często chętne są uczestniczyć w lokalnych wydarzeniach i warsztatach. Szczególnie wartościowe w zakresie aktywizacji byłoby w więc zachęcanie osób korzystających z usług pomocowych do uczestniczenia w tego typu projektach.

Istotnym elementem skutecznych, długofalowych działań o takim charakterze jest też **stabilna, bezpieczna przestrzeń**, w której mogłyby odbywać się warsztaty. Na Łazarzu w tej chwili takim miejscem jest **Przystanek Pireus**, jednak jak zauważają niektórzy mieszkańcy, ze względu na brak odpowiedniego oznaczenia lokalu często zdaje się on być nieczynny. Korzystnym elementem rozwoju nowej

odsłony Pireusa jest zwiększona przystępność dla seniorów, którzy często wypowiadają się o Inkubatorze Kultury Pires jako o miejscu obcym i niezrozumiałym. Jednakże, obecna odsłona zdaje, z kolei, nie spełniać zapotrzebowań młodszych mieszkańców, w szczególności studentów i studentek, do których nie przemawia estetyka i program społecznego miejsca spotkań. Taka kolej rzeczy nie sprzyja

4

<https://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2019/06/miedzypokoleniowe-spotkania-sa-siedzkie-1493196801.pdf>

poczuciu zakorzenienia mieszkańców napływowych oraz ich integracji ze społecznością lokalną, skłaniając młodsze osoby do poszukiwania oferty kulturowej w innych częściach miasta lub do zamykania się w swoim, ekskluzywnym gronie. Z tego względu, dobrym rozwiązaniem byłaby zmiana identyfikacji wizualnej oraz organizacja warsztatów i projektów, których grono odbiorców rozpościerałoby się na różne grupy społeczne.

5. Plany MCIL Łazanka w celu integracji i aktywizacji społeczności lokalnej 2024 i później:

- Kontynuować współtworzenie wydarzeń kulturalnych na Rynku Łazarskim, w parkach, ogrodach społecznych i innych miejscach publicznych
- Kontynuować wspieranie inicjatyw oddolnych,
- Promować działania instytucji łazarskich w sposób bardziej dostępny dla mieszkańców,
- Wspierać aktywności społeczne i kulturalne Programu Rewitalizacji Miejskiej na terenie Łazarza,
 - Kontynuować sieciowanie osób aktywnych i nieaktywnych tak, by powstawały grupy działające wspólnie
- Aktywizować tych, którzy nie są zaktywizowani.

Z rekomendacji zbieranych od badanych mieszkańców i mieszkanki, przedstawicieli Rady Osiedla św. Łazarz, liderów inicjatyw oddolnych oraz obserwacji własnych, powstała również:

Lista planów organizacyjnych MCIL Łazanka 2024 i kolejne lata:

- Ustanowienie siedziby konsultacyjno-organizacyjnej MCIL Łazanka w Przystanek Pireus na ul. Głogowskiej 35 oraz promocja miejsca lokalnych inicjatyw
- Pogłębienie partnerstwa i promocja społecznych programów rewitalizacyjnych UM Poznania.
- Pogłębienie partnerstwa z przedstawicielami RO Św. Łazarz oraz Wydziałem Rewitalizacji
- Wspólna ocena i monitorowanie inicjatyw z przedstawicielami RO Św. Łazarz.
- Sięganie do opinii i korzystanie z sieci kontaktów i pomysłów osób, które już zrealizowały inicjatywy i są aktywne.
- Kontynuowanie działań sieciujących różne podmioty na Łazarzu,

-Wsparcie w zakresie widoczności wydarzeń i spotkań w przestrzeni publicznej Łazarza - kontynuacja współtworzenia kalendarium wydarzeń zbierających całą ofertę z Łazarza w ramach afiszu

Lista rekomendacji w związku z realizacją inicjatyw oddolnych sporządzona podczas spotkania z osobami realizującymi inicjatywy oddolne w roku 2023 na Łazarzu:

Rekomendacje:

W zakresie Formalności :

1. Utrzymać prostą formę aplikacji, poziom wsparcia ze strony MCIL Łazanka
2. Plus za elastyczność
3. 3. Prośba o mniej biurokracji

W zakresie widoczności

1. Wiele inicjatyw ma lokalny sąsiedzki charakter, wydarzenia trafia do grup docelowych
2. Czytelność w zakresie podmiotu finansującego inicjatywy: MCIL ŁAZANKA, CIM Horyzonty, zamieszczanie właściwych logotypów

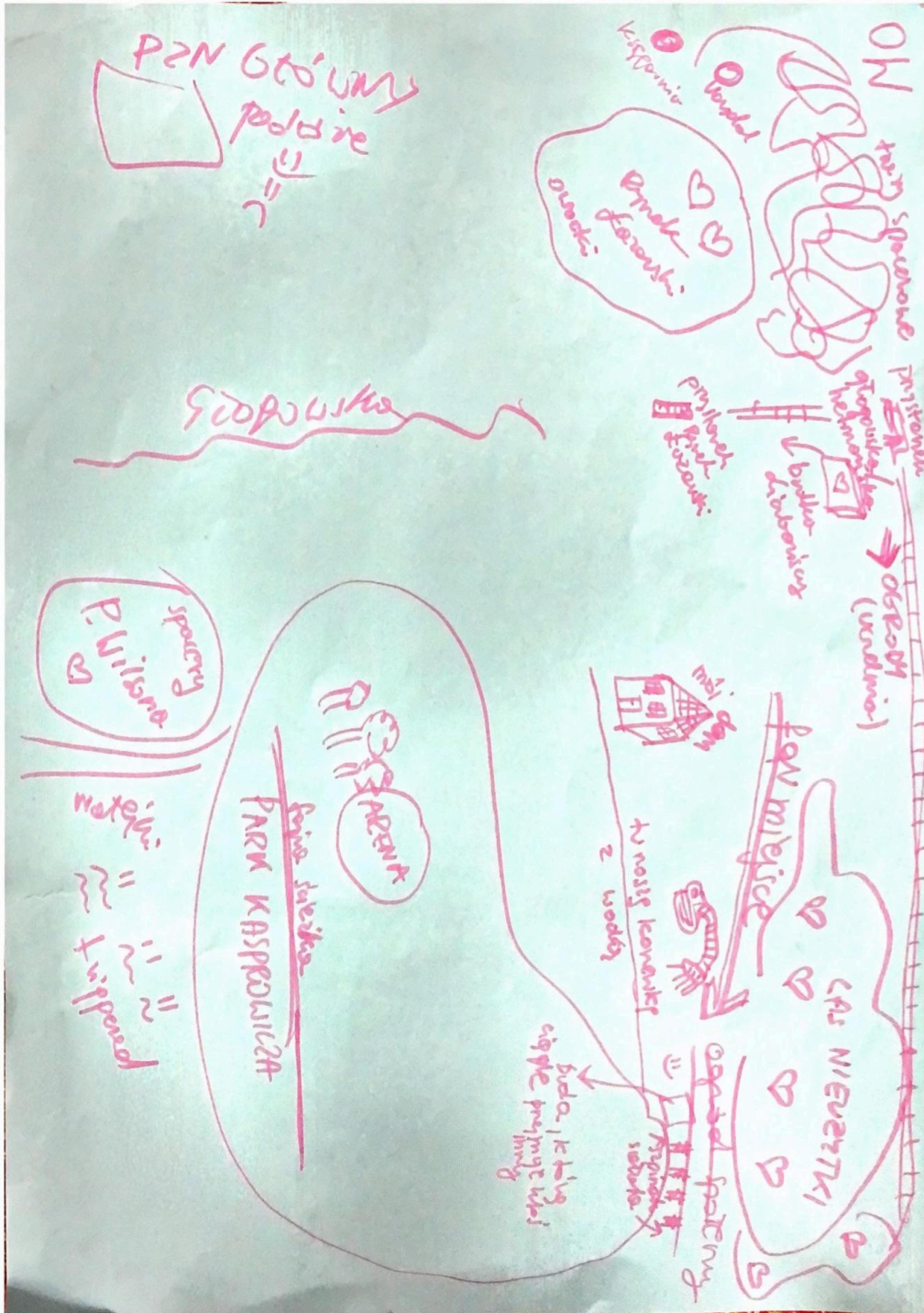
KWESTIE FORMALNE

WNIOSEK

- Prosty, czytelny wniosek
- Pytania pomocnicze ułatwiły wypełnianie
- Przyjazny, małoformalny dla osób, które nie miały nigdy wcześniej styczności z wypełnianiem wniosków
- Wystarczająca ilość punktów

Aktualizację sporządził zespół MCIL Łazanka: Olga Łojewska, edycja: Urszula Kisiel-Grzanka, Kamila Lenczewska

Załączniki:

Narysuj mapę dzielnicy Łazarz z lotu ptaka. Mapa, którą będziesz tworzyć nie musi być wiernym odzwierciedleniem Łazarza, a jedynie jego reprezentacją zgodną z Twoim wyobrażeniem przestrzeni. Dlatego nie staraj się o precyzyjne przedstawienie skali czy odległości między zawartymi na mapie punktami. Zaczynając od punktu orientacyjnego, który pomoże Ci nanieść na mapę resztę istotnych miejsc, przedstaw na mapie:

1. granice dzielnicy, tak jak Ty je rozumiesz;
2. wszystkie miejsca, które z jakiegokolwiek powodu są istotne—zarówno dla społeczności dzielnicy, jak i dla Ciebie, indywidualnie;
3. podpisy zawartych na mapie miejsc—zarówno nazwy oficjalne (ulic, lokali, skwerów, parków, budynków itd.), jak i opisowe, czy takie, którymi Ty się posługujesz
4. trasy—oznaczone strzałkami—którymi się przemieszczasz;
5. odczucia względem zawartych na mapie przestrzeni, zarówno pozytywne jak i negatywne—możesz odzwierciedlić je w dowolny sposób: przy pomocy kolorów, kształtów, wzorów, opisów itd., które wydają Ci się odpowiednie.

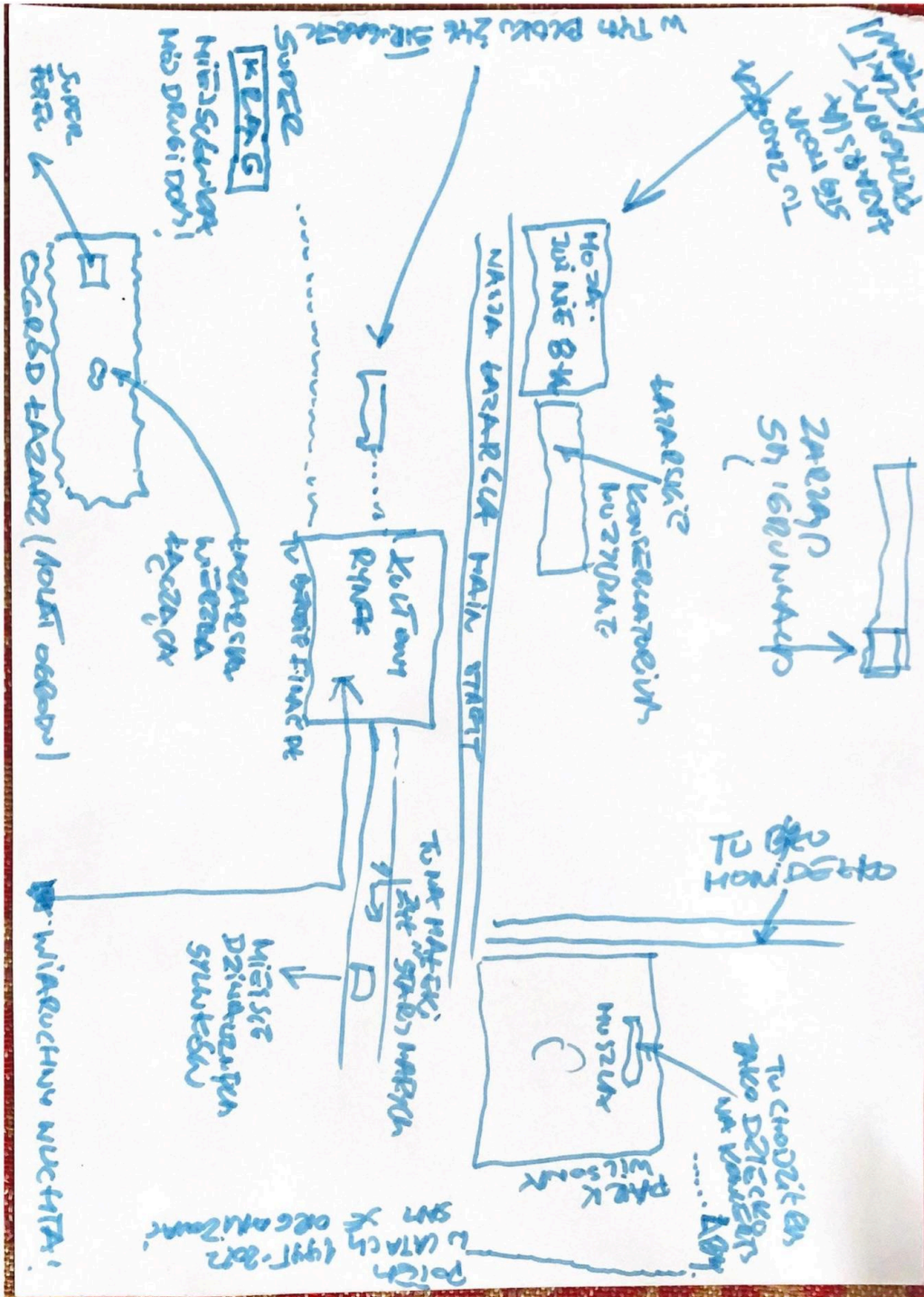
Pamiętaj, że przy tym zadaniu możesz być tak kreatywny jak słuszne Ci się to wydaje—mapa ma przedstawiać dzielnicę taką, jaką Ty ją odczuwasz.

Narysowaną mapę podpisz inicjałami lub wybranym symbolem w lewym górnym rogu (zamieść go również tutaj.....*OW*.....) i załącz tę instrukcję do mapy. Poniżej, uzupełnij następujące informacje:

1. Wiek *20*
2. Jak długo mieszkasz na Łazarzu lub jak długo tu mieszkałeś/aś jeśli już tu nie mieszkasz? Możesz uwzględnić ramy czasowe (np. od 2000 do 2010). *1/2 roku*

Bardzo dziękuję za udział w ćwiczeniu! Jest ono częścią moich badań do pracy magisterskiej. Jeśli jesteś chętny/a podzielić się ze mną dalszymi przemyśleniami dotyczącymi dzielnicy, możesz zamieścić tutaj swoje dane kontaktowe:.....

Olga Łojewska, olga.lojewska@gmail.com, Wydział Antropologii i Kulturoznawstwa UAM

Narysuj mapę dzielnicy Łazarz z lotu ptaka. Mapa, którą będziesz tworzyć nie musi być wiernym odzwierciedleniem Łazarza, a jedynie jego reprezentacją zgodną z Twoim wyobrażeniem przestrzeni. Dlatego nie staraj się o precyzyjne przedstawienie skali czy odległości między zawartymi na mapie punktami. Zaczynając od punktu orientacyjnego, który pomoże Ci nanieść na mapę resztę istotnych miejsc, przedstaw na mapie:

1. granice dzielnicy, tak jak Ty je rozumiesz;

2. wszystkie miejsca, które z jakiegokolwiek powodu są istotne—zarówno dla społeczności dzielnicy, jak i dla Ciebie, indywidualnie;

3. podpisy zawartych na mapie miejsc—zarówno nazwy oficjalne (ulic, lokali, skwerów, parków, budynków itd.), jak i opisowe, czy takie, którymi Ty się posługujesz

4. trasy—oznaczone strzałkami—którymi się przemieszczasz;

5. odczucia względem zawartych na mapie przestrzeni, zarówno pozytywne jak i negatywne—możesz odzwierciedlić je w dowolny sposób: przy pomocy kolorów, kształtów, wzorów, opisów itd., które wydają Ci się odpowiednie.

Pamiętaj, że przy tym zadaniu możesz być tak kreatywny jak słuszne Ci się to wydaje—mapa ma przedstawiać dzielnicę taką, jaką Ty ją odczuwasz.

Narysowaną mapę podpisz inicjałami lub wybranym symbolem w lewym górnym rogu (zamieść go również tutaj.....) i załącz tę instrukcję do mapy. Poniżej, uzupełnij następujące informacje:

1. Wiek

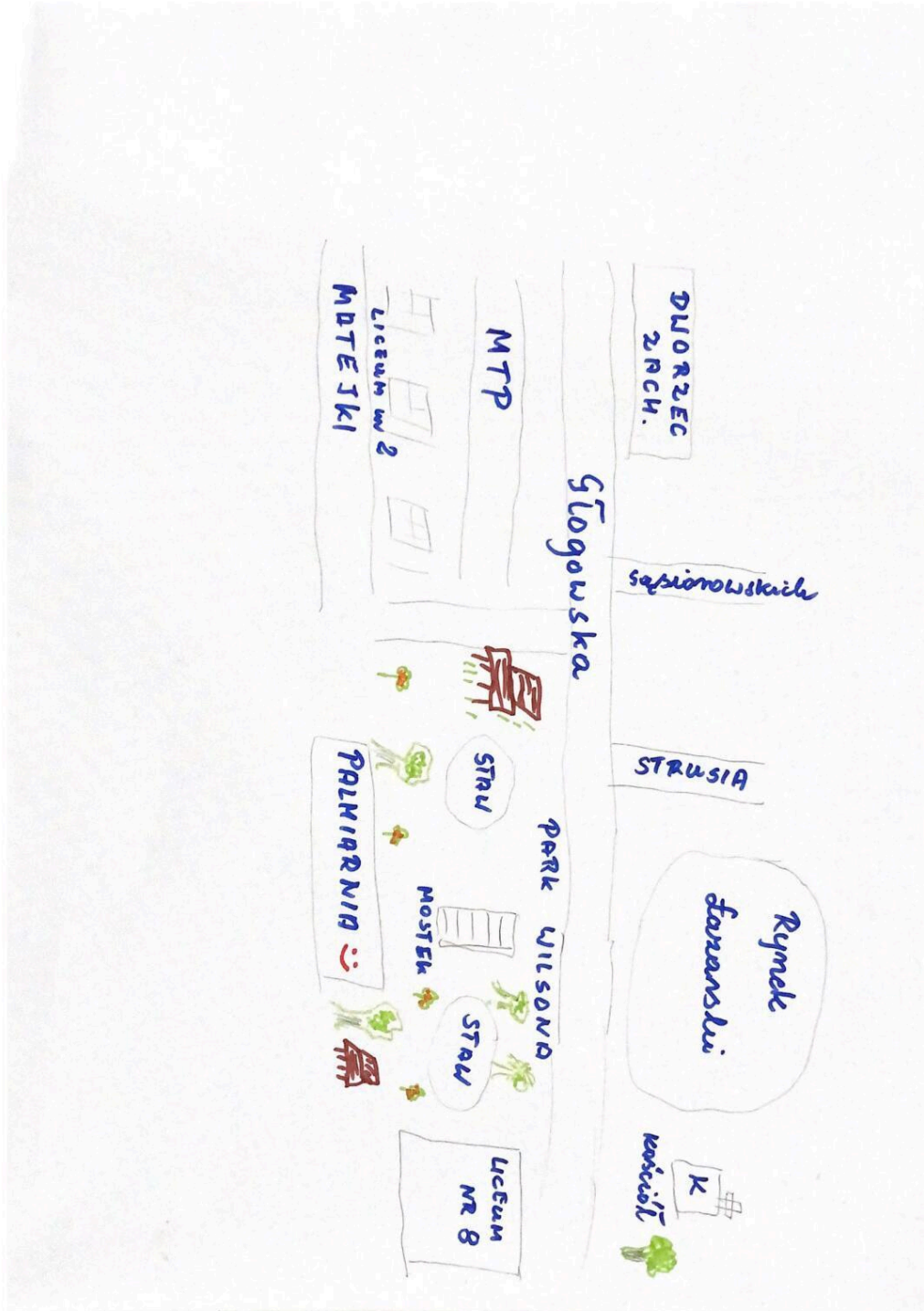
68

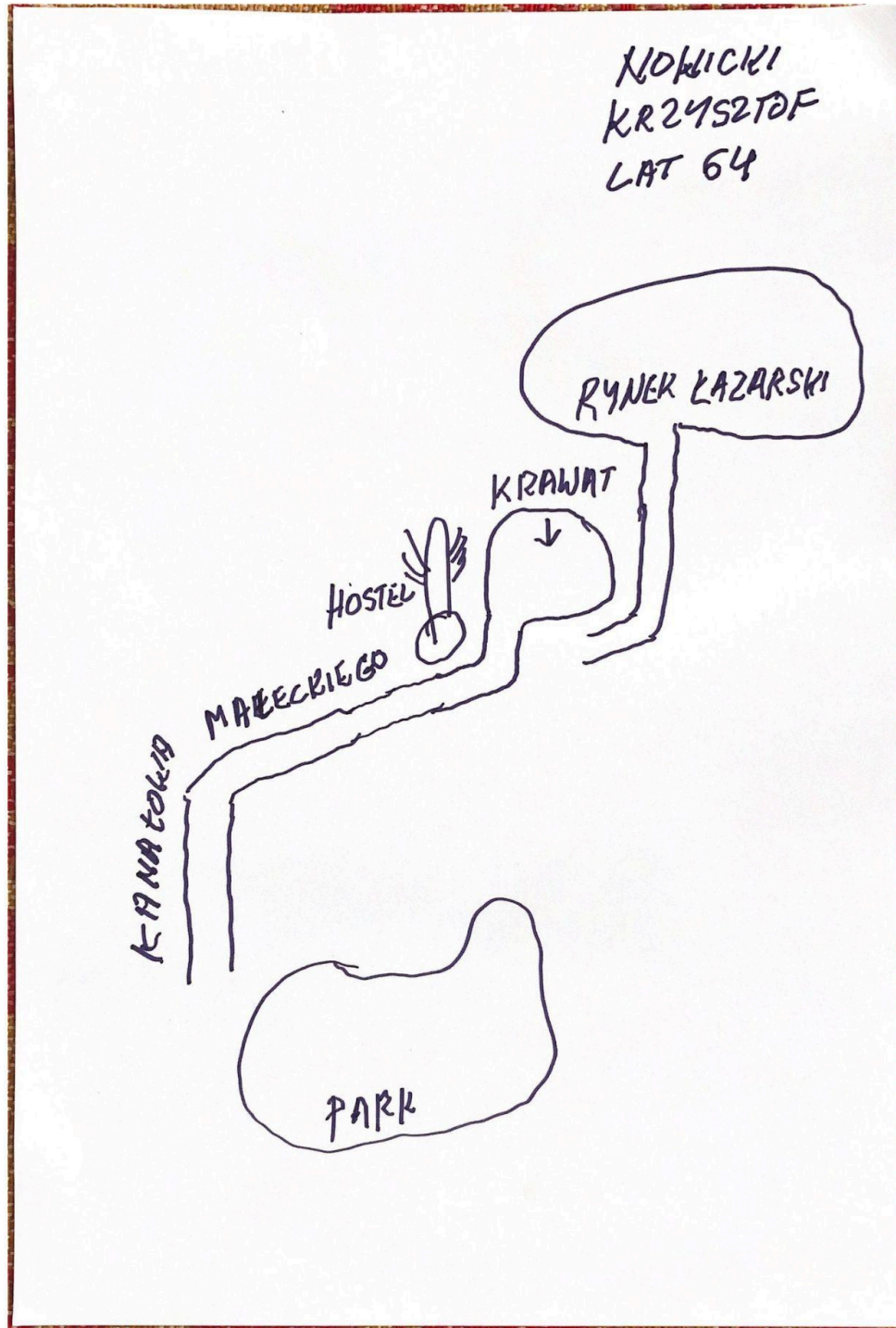
2. Jak długo mieszkasz na Łazarzu lub jak długo tu mieszkałeś/aś jeśli już tu nie mieszkasz? Możesz uwzględnić ramy czasowe (np. od 2000 do 2010).

NIGDY i OD ZAWSZE!

Bardzo dziękuję za udział w ćwiczeniu! Jest ono częścią moich badań do pracy magisterskiej. Jeśli jesteś chętny/a podzielić się ze mną dalszymi przemyśleniami dotyczącymi dzielnicy, możesz zamieścić tutaj swoje dane kontaktowe:.....

Olga Łojewska, olga.lojewska@gmail.com, Wydział Antropologii i Kulturoznawstwa UAM

Narysuj mapę dzielnicy Łazarz z lotu ptaka. Mapa, którą będziesz tworzyć nie musi być wiernym odzwierciedleniem Łazarza, a jedynie jego reprezentacją zgodną z Twoim wyobrażeniem przestrzeni. Dlatego nie staraj się o precyzyjne przedstawienie skali czy odległości między zawartymi na mapie punktami. Zaczynając od punktu orientacyjnego, który pomoże Ci nanieść na mapę resztę istotnych miejsc, przedstaw na mapie:

1. granice dzielnicy, tak jak Ty je rozumiesz;
2. wszystkie miejsca, które z jakiegokolwiek powodu są istotne—zarówno dla społeczności dzielnicy, jak i dla Ciebie, indywidualnie;
3. podpisy zawartych na mapie miejsc—zarówno nazwy oficjalne (ulic, lokali, skwerów, parków, budynków itd.), jak i opisowe, czy takie, którymi Ty się posługujesz
4. trasy—oznaczone strzałkami—którymi się przemieszczasz;
5. odczucia względem zawartych na mapie przestrzeni, zarówno pozytywne jak i negatywne—możesz odzwierciedlić je w dowolny sposób: przy pomocy kolorów, kształtów, wzorów, opisów itd., które wydają Ci się odpowiednie.

Pamiętaj, że przy tym zadaniu możesz być tak kreatywny jak słuszne Ci się to wydaje—mapa ma przedstawiać dzielnicę taką, jaką Ty ją odczuwasz.

Narysowaną mapę podpisz inicjałami lub wybranym symbolem w lewym górnym rogu (zamieść go również tutaj: *Olga Łojewska*.....) i załącz tę instrukcję do mapy. Poniżej, uzupełnij następujące informacje:

1. Wiek

69

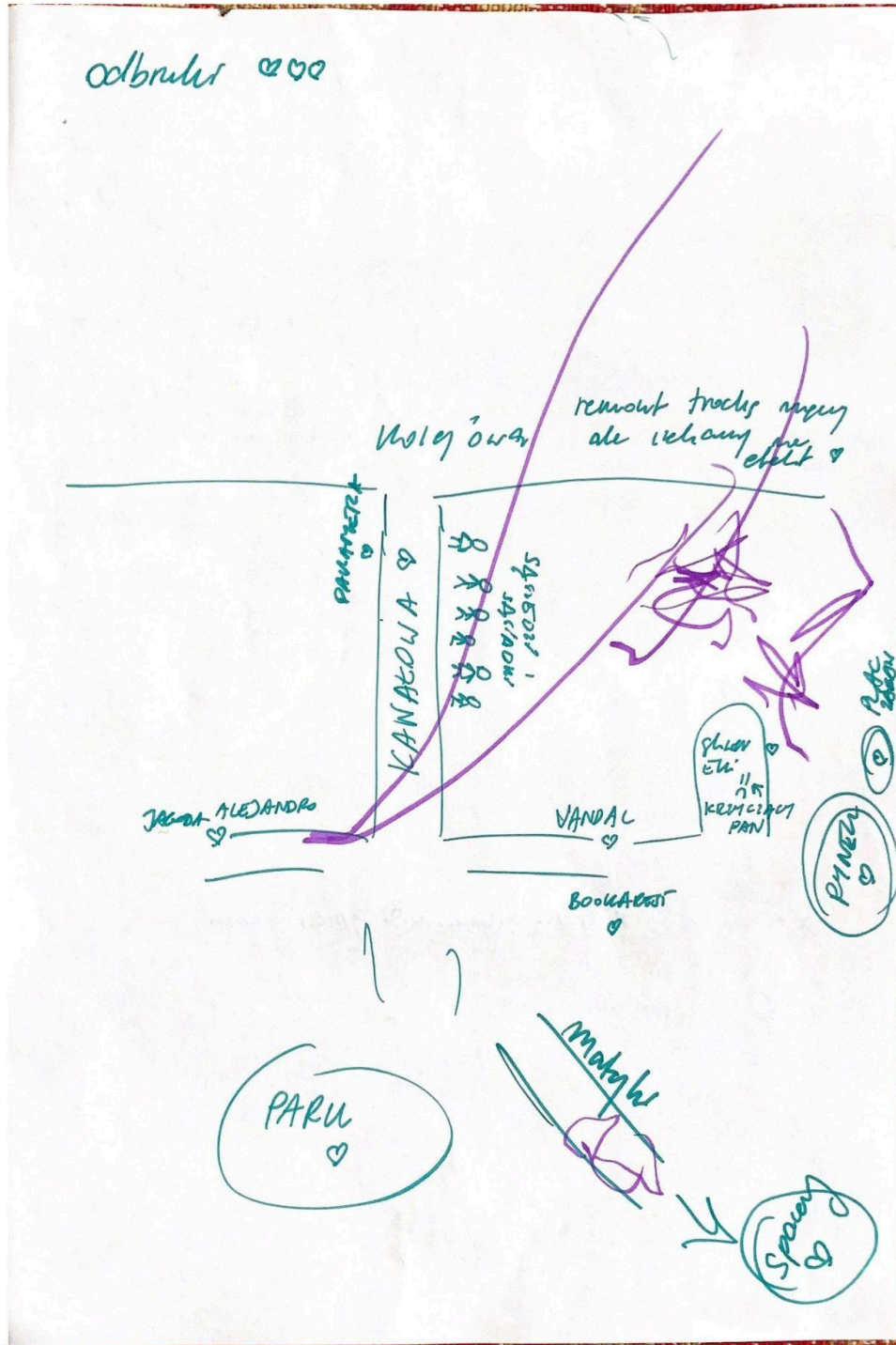
2. Jak długo mieszkasz na Łazarzu lub jak długo tu mieszkałeś/aś jeśli już tu nie mieszkasz? Możesz uwzględnić ramy czasowe (np. od 2000 do 2010).

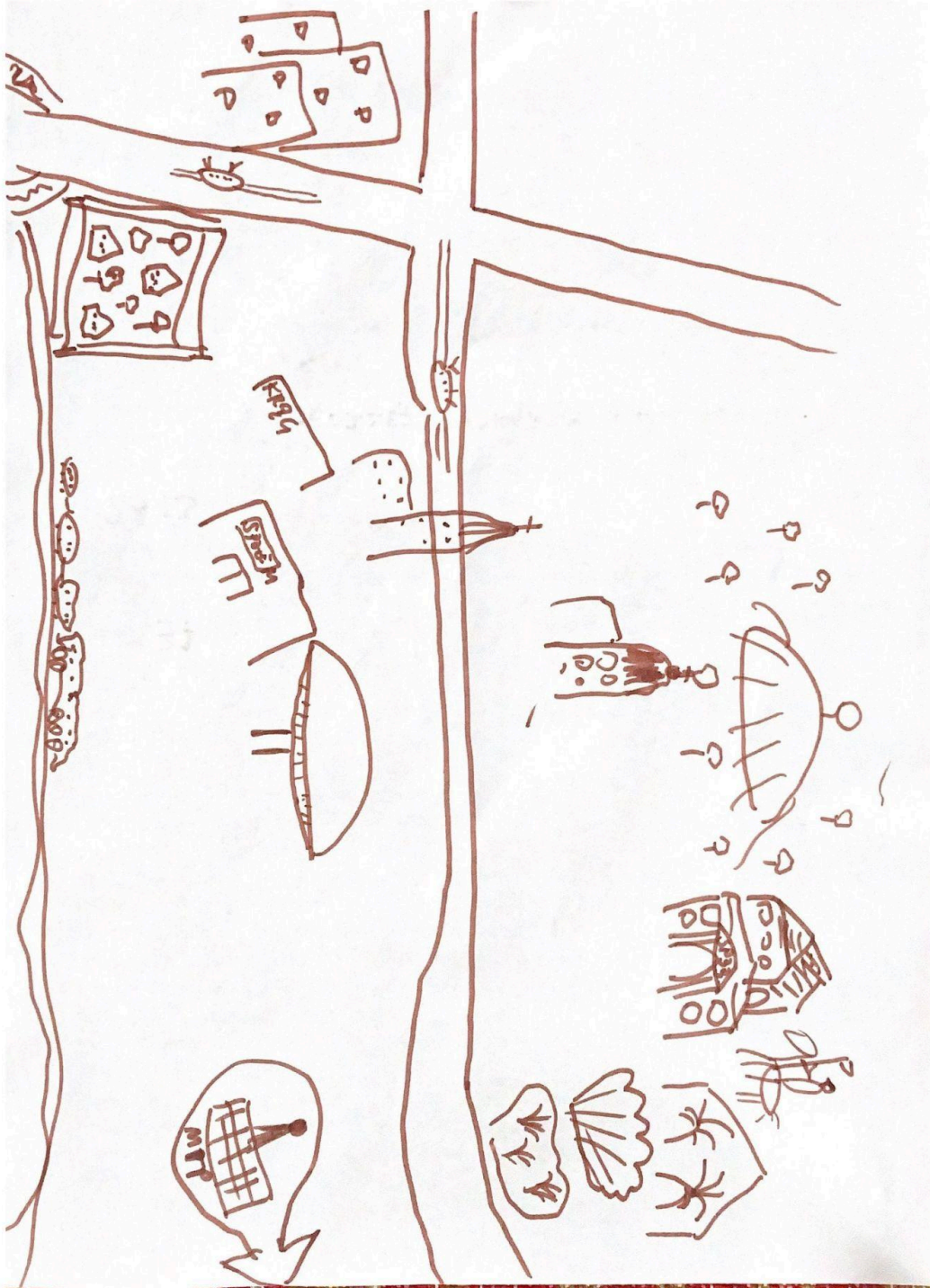
od urodzenia mieszka na Łazarzu

Bardzo dziękuję za udział w ćwiczeniu! Jest ono częścią moich badań do pracy magisterskiej. Jeśli jesteś chętny/a podzielić się ze mną dalszymi przemyśleniami dotyczącymi dzielnicy, możesz zamieścić tutaj swoje dane kontaktowe:.....

Olga Łojewska, olga.lojewska@gmail.com, Wydział Antropologii i Kulturoznawstwa UAM

Narysuj mapę dzielnicy Łazarz z lotu ptaka. Mapa, którą będziesz tworzyć nie musi być wiernym odzwierciedleniem Łazarza, a jedynie jego reprezentacją zgodną z Twoim wyobrażeniem przestrzeni. Dlatego nie staraj się o precyzyjne przedstawienie skali czy odległości między zawartymi na mapie punktami. Zaczynając od punktu orientacyjnego, który pomoże Ci nanieść na mapę resztę istotnych miejsc, przedstaw na mapie:

1. granice dzielnicy, tak jak Ty je rozumiesz;

2. wszystkie miejsca, które z jakiegokolwiek powodu są istotne—zarówno dla społeczności dzielnicy, jak i dla Ciebie, indywidualnie;

3. podpisy zawartych na mapie miejsc—zarówno nazwy oficjalne (ulic, lokali, skwerów, parków, budynków itd.), jak i opisowe, czy takie, którymi Ty się posługujesz

4. trasy—oznaczone strzałkami—którymi się przemieszczasz;

5. odczucia względem zawartych na mapie przestrzeni, zarówno pozytywne jak i negatywne—możesz odzwierciedlić je w dowolny sposób: przy pomocy kolorów, kształtów, wzorów, opisów itd., które wydają Ci się odpowiednie.

Pamiętaj, że przy tym zadaniu możesz być tak kreatywny jak słuszne Ci się to wydaje—mapa ma przedstawiać dzielnicę taką, jaką Ty ją odczuwasz.

Narysowaną mapę podpisz inicjałami lub wybranym symbolem w lewym górnym rogu (zamieść go również tutaj.....*CC*.....) i załącz tę instrukcję do mapy. Poniżej, uzupełnij następujące informacje:

1. Wiek

37

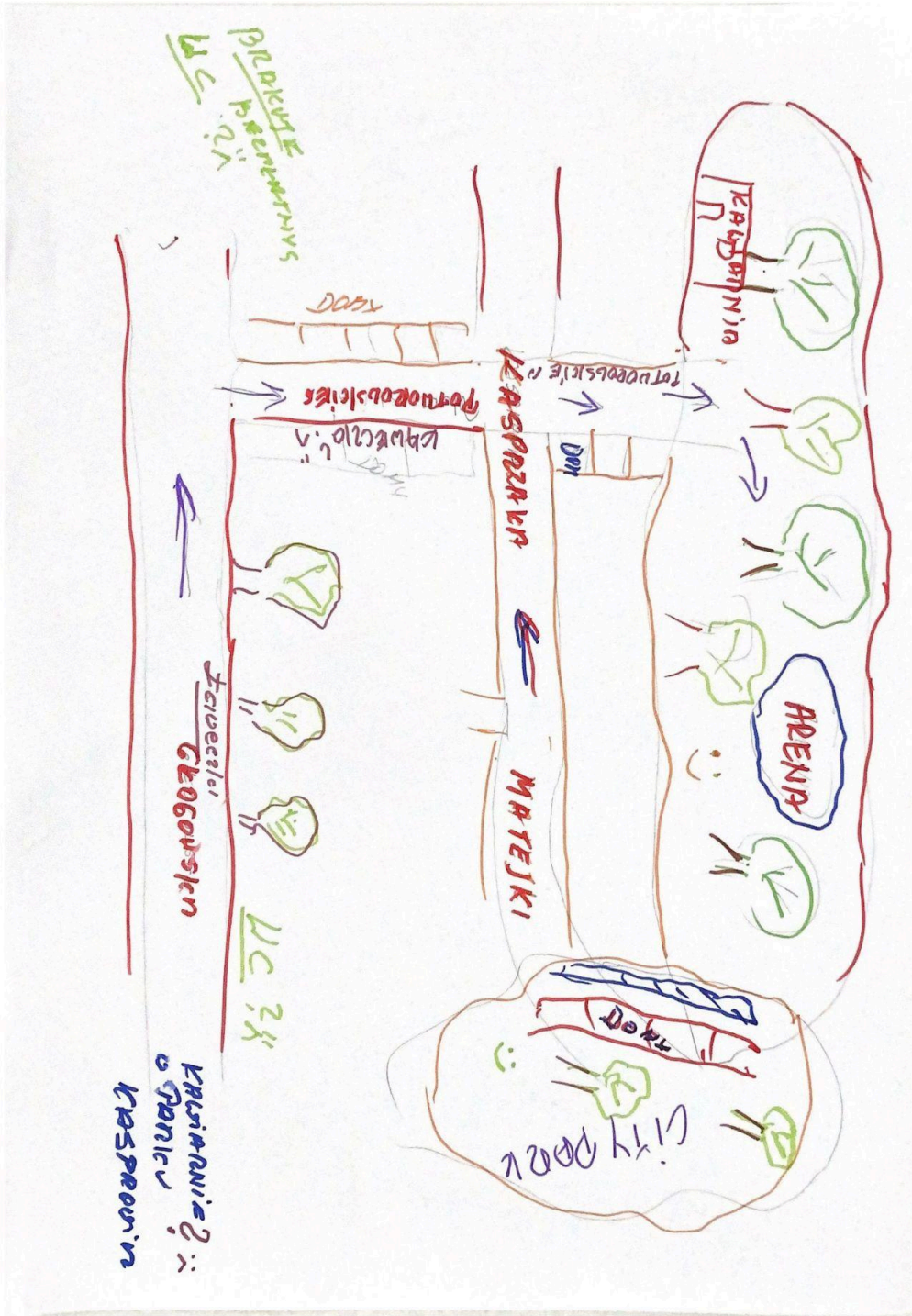
2. Jak długo mieszkasz na Łazarzu lub jak długo tu mieszkales/aś jeśli już tu nie mieszkasz? Możesz uwzględnić ramy czasowe (np. od 2000 do 2010).

OD 2021

Bardzo dziękuję za udział w ćwiczeniu! Jest ono częścią moich badań do pracy magisterskiej. Jeśli jesteś chętny/a podzielić się ze mną dalszymi przemyśleniami dotyczącymi dzielnicy, możesz zamieścić tutaj swoje dane kontaktowe:.....

Olga Łojewska, olga.lojewska@gmail.com, Wydział Antropologii i Kulturoznawstwa UAM

Narysuj mapę dzielnicy Łazarz z lotu ptaka. Mapa, którą będziesz tworzyć nie musi być wiernym odzwierciedleniem Łazarza, a jedynie jego reprezentacją zgodną z Twoim wyobrażeniem przestrzeni. Dlatego nie staraj się o precyzyjne przedstawienie skali czy odległości między zawartymi na mapie punktami. Zaczynając od punktu orientacyjnego, który pomoże Ci nanieść na mapę resztę istotnych miejsc, przedstaw na mapie:

1. granice dzielnicy, tak jak Ty je rozumiesz;

2. wszystkie miejsca, które z jakiegokolwiek powodu są istotne—zarówno dla społeczności dzielnicy, jak i dla Ciebie, indywidualnie;

3. podpisy zawartych na mapie miejsc—zarówno nazwy oficjalne (ulic, lokali, skwerów, parków, budynków itd.), jak i opisowe, czy takie, którymi Ty się posługujesz

4. trasy—oznaczone strzałkami—którymi się przemieszczasz;

5. odczucia względem zawartych na mapie przestrzeni, zarówno pozytywne jak i negatywne—możesz odzwierciedlić je w dowolny sposób: przy pomocy kolorów, kształtów, wzorów, opisów itd., które wydają Ci się odpowiednie.

Pamiętaj, że przy tym zadaniu możesz być tak kreatywny jak słuszne Ci się to wydaje—mapa ma przedstawiać dzielnicę taką, jaką Ty ją odczuwasz.

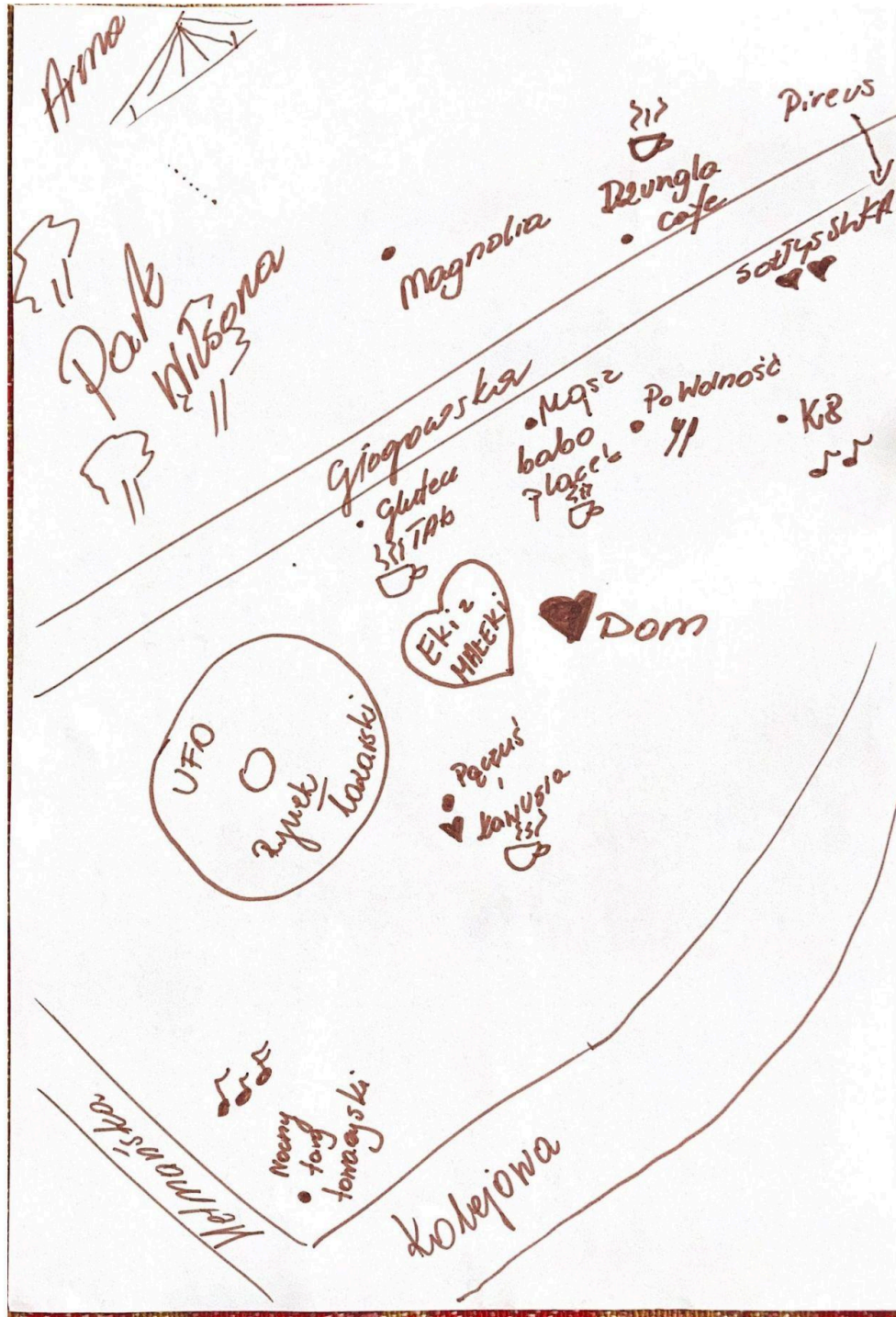
Narysowaną mapę podpisz inicjałami lub wybranym symbolem w lewym górnym rogu (zamieść go również tutaj. *H.Sk*.....) i załącz tę instrukcję do mapy. Poniżej, uzupełnij następujące informacje:

1. Wiek *32*

2. Jak długo mieszkasz na Łazarzu lub jak długo tu mieszkałeś/aś jeśli już tu nie mieszkasz? Możesz uwzględnić ramy czasowe (np. od 2000 do 2010). *od 2014*

Bardzo dziękuję za udział w ćwiczeniu! Jest ono częścią moich badań do pracy magisterskiej. Jeśli jesteś chętny/a podzielić się ze mną dalszymi przemyśleniami dotyczącymi dzielnicy, możesz zamieścić tutaj swoje dane kontaktowe:.....

Olga Łojewska, olga.lojewska@gmail.com, Wydział Antropologii i Kulturoznawstwa UAM

Narysuj mapę dzielnicy Łazarz z lotu ptaka. Mapa, którą będziesz tworzyć nie musi być wiernym odzwierciedleniem Łazarza, a jedynie jego reprezentacją zgodną z Twoim wyobrażeniem przestrzeni. Dlatego nie staraj się o precyzyjne przedstawienie skali czy odległości między zawartymi na mapie punktami. Zaczynając od punktu orientacyjnego, który pomoże Ci nanieść na mapę resztę istotnych miejsc, przedstaw na mapie:

1. granice dzielnicy, tak jak Ty je rozumiesz;

2. wszystkie miejsca, które z jakiegokolwiek powodu są istotne—zarówno dla społeczności dzielnicy, jak i dla Ciebie, indywidualnie;

3. podpisy zawartych na mapie miejsc—zarówno nazwy oficjalne (ulic, lokali, skwerów, parków, budynków itd.), jak i opisowe, czy takie, którymi Ty się posługujesz

4. trasy—oznaczone strzałkami—którymi się przemieszczasz;

5. odczucia względem zawartych na mapie przestrzeni, zarówno pozytywne jak i negatywne—możesz odzwierciedlić je w dowolny sposób: przy pomocy kolorów, kształtów, wzorów, opisów itd., które wydają Ci się odpowiednie.

Pamiętaj, że przy tym zadaniu możesz być tak kreatywny jak słuszne Ci się to wydaje—mapa ma przedstawiać dzielnicę taką, jaką Ty ją odczuwasz.

Narysowaną mapę podpisz inicjałami lub wybranym symbolem w lewym górnym rogu (zamieść go również tutaj...*St*.....) i załącz tę instrukcję do mapy. Poniżej, uzupełnij następujące informacje:

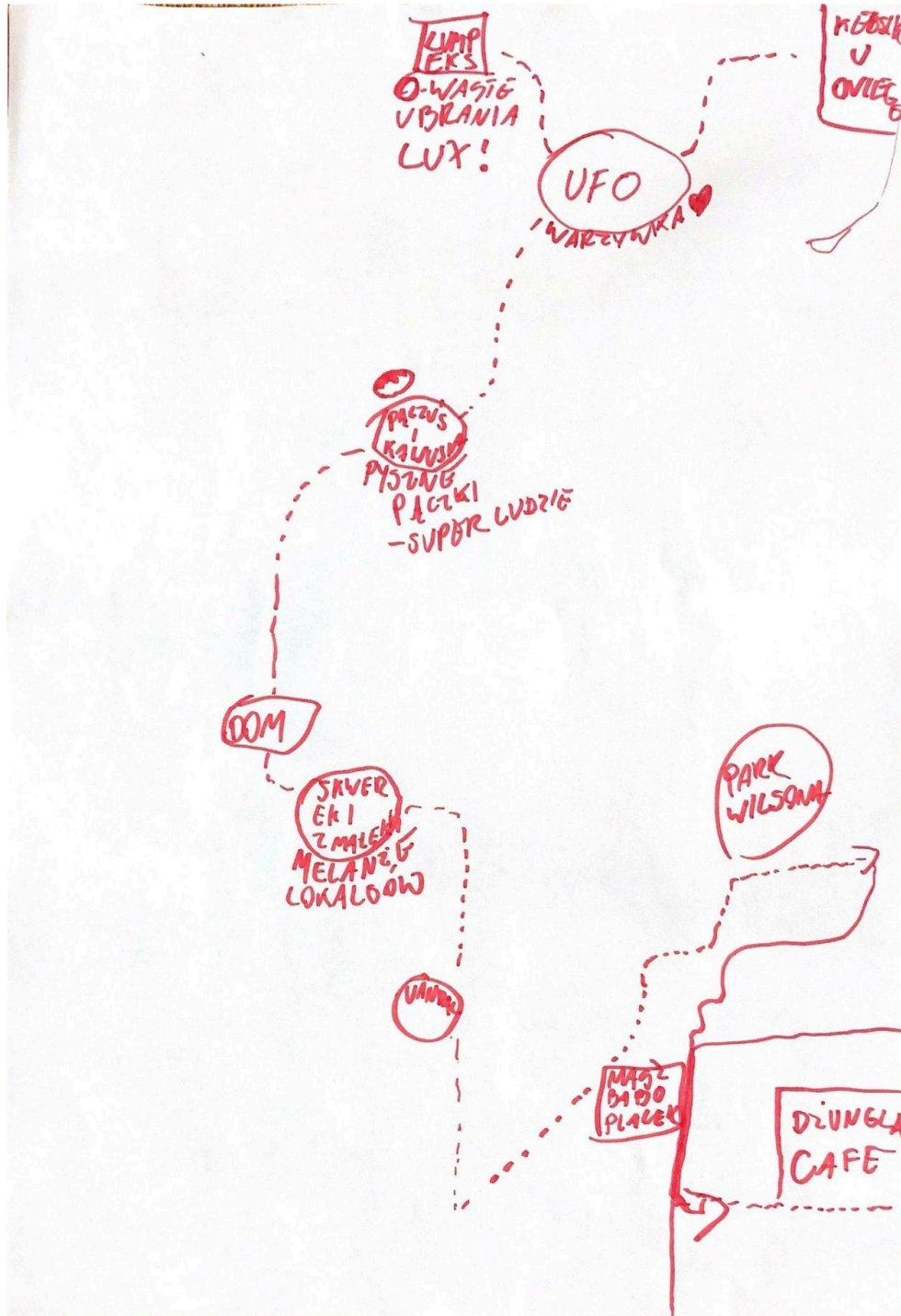
1. Wiek *33*

2. Jak długo mieszkasz na Łazarzu lub jak długo tu mieszkałeś/aś jeśli już tu nie mieszkasz? Możesz uwzględnić ramy czasowe (np. od 2000 do 2010).

od 2014

Bardzo dziękuję za udział w ćwiczeniu! Jest ono częścią moich badań do pracy magisterskiej. Jeśli jesteś chętny/a podzielić się ze mną dalszymi przemyśleniami dotyczącymi dzielnicy, możesz zamieścić tutaj swoje dane kontaktowe:.....

Olga Łojewska, olga.lojewska@gmail.com, Wydział Antropologii i Kulturoznawstwa UAM

Narysuj mapę dzielnicy Łazarz z lotu ptaka. Mapa, którą będziesz tworzyć nie musi być wiernym odzwierciedleniem Łazarza, a jedynie jego reprezentacją zgodną z Twoim wyobrażeniem przestrzeni. Dlatego nie staraj się o precyzyjne przedstawienie skali czy odległości między zawartymi na mapie punktami. Zaczynając od punktu orientacyjnego, który pomoże Ci nanieść na mapę resztę istotnych miejsc, przedstaw na mapie:

1. granice dzielnicy, tak jak Ty je rozumiesz;

2. wszystkie miejsca, które z jakiegokolwiek powodu są istotne—zarówno dla społeczności dzielnicy, jak i dla Ciebie, indywidualnie;

3. podpisy zawartych na mapie miejsc—zarówno nazwy oficjalne (ulic, lokali, skwerów, parków, budynków itd.), jak i opisowe, czy takie, którymi Ty się posługujesz

4. trasy—oznaczone strzałkami—którymi się przemieszczasz;

5. odczucia względem zawartych na mapie przestrzeni, zarówno pozytywne jak i negatywne—możesz odzwierciedlić je w dowolny sposób: przy pomocy kolorów, kształtów, wzorów, opisów itd., które wydają Ci się odpowiednie.

Pamiętaj, że przy tym zadaniu możesz być tak kreatywny jak słuszne Ci się to wydaje—mapa ma przedstawiać dzielnicę taką, jaką Ty ją odczuwasz.

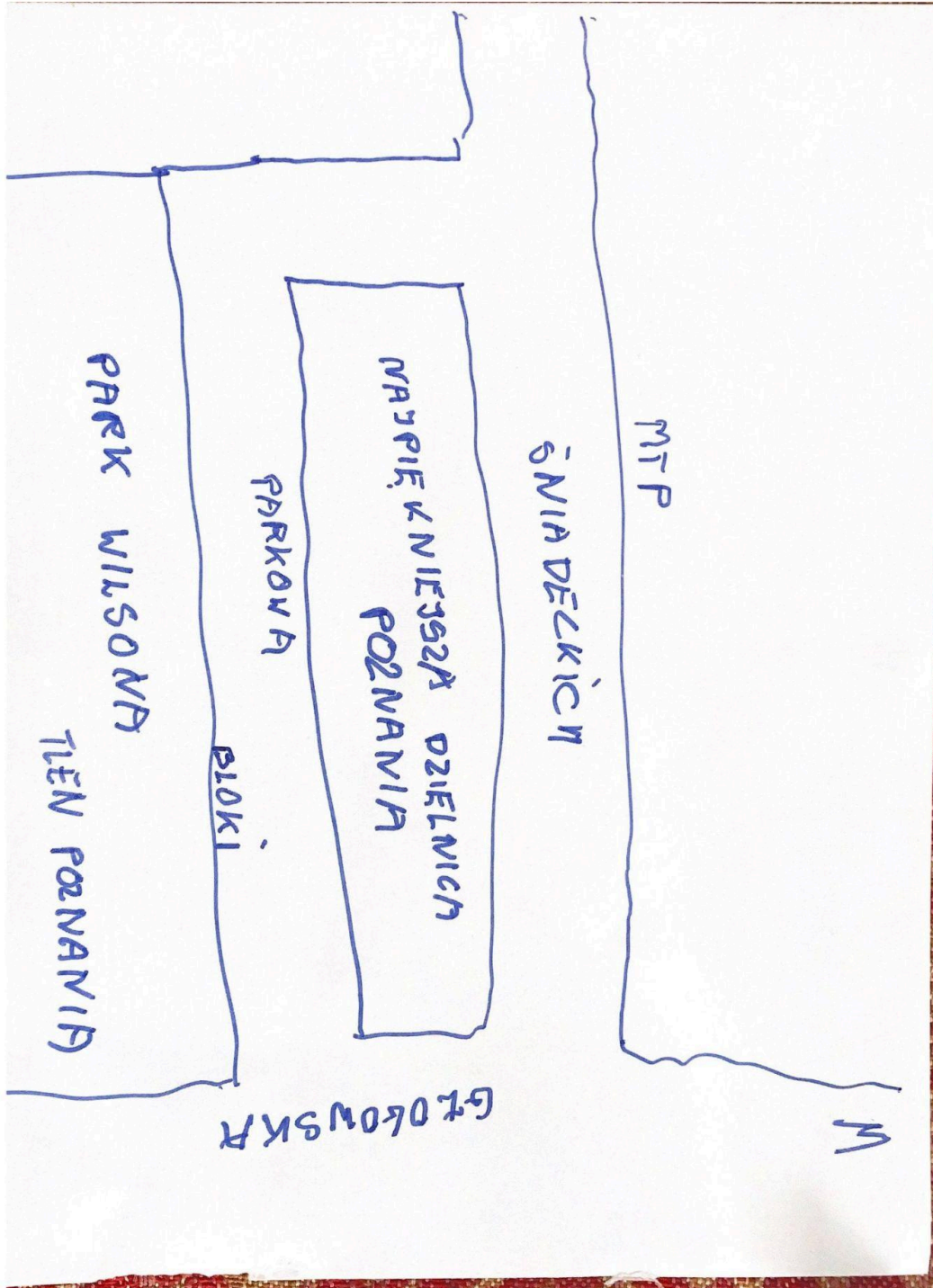
Narysowaną mapę podpisz inicjałami lub wybranym symbolem w lewym górnym rogu (zamieść go również tutaj.....**M**.....) i załącz tę instrukcję do mapy. Poniżej, uzupełnij następujące informacje:

1. Wiek **67 LAT**

2. Jak długo mieszkasz na Łazarzu lub jak długo tu mieszkałeś/aś jeśli już tu nie mieszkasz? Możesz uwzględnić ramy czasowe (np. od 2000 do 2010).

67 LAT
Bardzo dziękuję za udział w ćwiczeniu! Jest ono częścią moich badań do pracy magisterskiej. Jeśli jesteś chętny/a podzielić się ze mną dalszymi przemyśleniami dotyczącymi dzielnicy, możesz zamieścić tutaj swoje dane kontaktowe:.....

Olga Łojewska, olga.lojewska@gmail.com, Wydział Antropologii i Kulturoznawstwa UAM

Narysuj mapę dzielnicy Łazarz z lotu ptaka. Mapa, którą będziesz tworzyć nie musi być wiernym odzwierciedleniem Łazarza, a jedynie jego reprezentacją zgodną z Twoim wyobrażeniem przestrzeni. Dlatego nie staraj się o precyzyjne przedstawienie skali czy odległości między zawartymi na mapie punktami. Zaczynając od punktu orientacyjnego, który pomoże Ci nanieść na mapę resztę istotnych miejsc, przedstaw na mapie:

1. granice dzielnicy, tak jak Ty je rozumiesz;

2. wszystkie miejsca, które z jakiegokolwiek powodu są istotne—zarówno dla społeczności dzielnicy, jak i dla Ciebie, indywidualnie;

3. podpisy zawartych na mapie miejsc—zarówno nazwy oficjalne (ulic, lokali, skwerów, parków, budynków itd.), jak i opisowe, czy takie, którymi Ty się posługujesz

4. trasy—oznaczone strzałkami—którymi się przemieszczasz;

5. odczucia względem zawartych na mapie przestrzeni, zarówno pozytywne jak i negatywne—możesz odzwierciedlić je w dowolny sposób: przy pomocy kolorów, kształtów, wzorów, opisów itd., które wydają Ci się odpowiednie.

Pamiętaj, że przy tym zadaniu możesz być tak kreatywny jak słuszne Ci się to wydaje—mapa ma przedstawiać dzielnicę taką, jaką Ty ją odczuwasz.

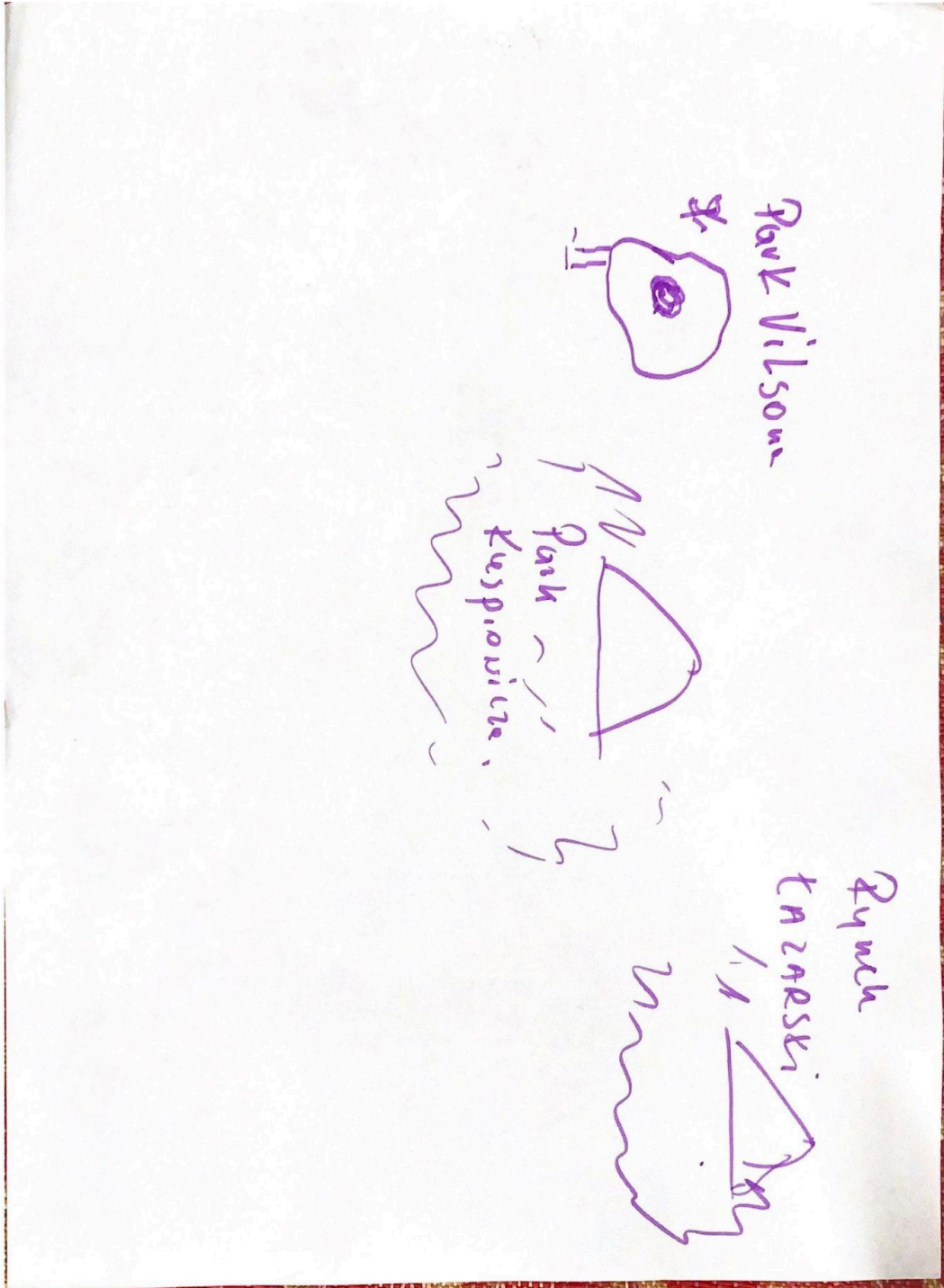
Narysowaną mapę podpisz inicjałami lub wybranym symbolem w lewym górnym rogu (zamieść go również tutaj.....) i załącz tę instrukcję do mapy. Poniżej, uzupełnij następujące informacje:

1. Wiek **65**

2. Jak długo mieszkasz na Łazarzu lub jak długo tu mieszkałeś/aś jeśli już tu nie mieszkasz? Możesz uwzględnić ramy czasowe (np. od 2000 do 2010). **6 lat**

Bardzo dziękuję za udział w ćwiczeniu! Jest ono częścią moich badań do pracy magisterskiej. Jeśli jesteś chętny/a podzielić się ze mną dalszymi przemyśleniami dotyczącymi dzielnicy, możesz zamieścić tutaj swoje dane kontaktowe:.....

Olga Łojewska, olga.lojewska@gmail.com, Wydział Antropologii i Kulturoznawstwa UAM

Narysuj mapę dzielnicy Łazarz z lotu ptaka. Mapa, którą będziesz tworzyć nie musi być wiernym odzwierciedleniem Łazarza, a jedynie jego reprezentacją zgodną z Twoim wyobrażeniem przestrzeni. Dlatego nie staraj się o precyzyjne przedstawienie skali czy odległości między zawartymi na mapie punktami. Zaczynając od punktu orientacyjnego, który pomoże Ci nanieść na mapę resztę istotnych miejsc, przedstaw na mapie:

1. granice dzielnicy, tak jak Ty je rozumiesz;

2. wszystkie miejsca, które z jakiegokolwiek powodu są istotne—zarówno dla społeczności dzielnicy, jak i dla Ciebie, indywidualnie;

3. podpisy zawartych na mapie miejsc—zarówno nazwy oficjalne (ulic, lokali, skwerów, parków, budynków itd.), jak i opisowe, czy takie, którymi Ty się posługujesz

4. trasy—oznaczone strzałkami—którymi się przemieszczasz;

5. odczucia względem zawartych na mapie przestrzeni, zarówno pozytywne jak i negatywne—możesz odzwierciedlić je w dowolny sposób: przy pomocy kolorów, kształtów, wzorów, opisów itd., które wydają Ci się odpowiednie.

Pamiętaj, że przy tym zadaniu możesz być tak kreatywny jak słuszne Ci się to wydaje—mapa ma przedstawiać dzielnicę taką, jaką Ty ją odczuwasz.

Narysowaną mapę podpisz inicjałami lub wybranym symbolem w lewym górnym rogu (zamieść go również tutaj... *Janusz*) i załącz tę instrukcję do mapy. Poniżej, uzupełnij następujące informacje:

1. Wiek *83*

2. Jak długo mieszkasz na Łazarzu lub jak długo tu mieszkałeś/aś jeśli już tu nie mieszkasz? Możesz uwzględnić ramy czasowe (np. od 2000 do 2010).

76 lat Kodym

Bardzo dziękuję za udział w ćwiczeniu! Jest ono częścią moich badań do pracy magisterskiej. Jeśli jesteś chętny/a podzielić się ze mną dalszymi przemyśleniami dotyczącymi dzielnicy, możesz zamieścić tutaj swoje dane kontaktowe: *Beata Janusz*

Olga Łojewska, olga.lojewska@gmail.com, Wydział Antropologii i Kulturoznawstwa UAM

